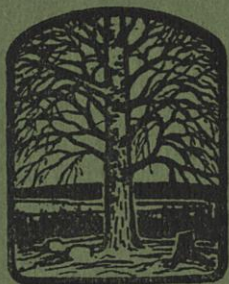

JUHANI AHO

PANU

NELINÄYTÖKSINEN NÄYTELMÄ

PORVOOSSA
WERNER SÖDERSTRÖM

PANU

JUHANI AHON teokset:

Muuan Markkinamies. Hinta 1 mk.

Rautatie. Toinen painos. Varustettu Eero Järnefeltin piirtämillä kuvilla. Hinta 3 mk. 75 p.

Papin tytär. Loppuunmyyty.

Hellmannin herra. Esimerkin vuoksi. Hinta 2 mk. 75 p.

Helsinkiin. Hinta 2 mk. 75 p.

Lastuja, ensimmäinen kokoelma, toinen painos. Hinta 2 mk. 75 p.

Yksin. Loppuunmyyty.

Uusia lastuja. Hinta 3 mk. 25 p.

Papin rouva. Hinta 3 mk. 75 p.

Maailman murjoma. Lukujen alkukuvat on piirtänyt Eero Järnefelt. Hinta 2 mk.

Heränneitä. Hinta 2 mk. 25 p.

Lastuja III. Kuvat piirtänyt Eero Järnefelt. —
Hinta 3 mk. 75 p.

Panu. Toinen painos. Hinta 6 mk.

Lastuja IV. Toinen painos. Hinta 2 mk. 75 p.

Katajainen kansani. Hinta 2 mk. 25 p.

Katajainen kansani. Toinen sarja. Hinta 2 mk.
25 p.

Aatteiden mies, piirteitä August Fredrik Soldanin elämästä. Varustettu Soldanin y. m. tekemillä kuvilla. Hinta 6 mk. 75 p.

PANU

NELINÄYTÖKSINEN NÄYTELMÄ

KIRJOITTANUT

JUHANI AHO

PORVOOSSA
WERNER SÖDERSTRÖM

PÄÄN

ALUNYÖNEN KÄYTTÄ

JOHANNA

PORVOOSSA, 1903
WERNER SÖDERSTRÖMIN KIRJAPAINOSSA

HENKILÖT:

PANU, tietäjä.

MARTINUS OLAI, pappi.

JORMA, vanha laulaja.

REITA.

JOUKO, Panun poika.

PANUN EMÄNTÄ.

ILPO.

ILPOTAR, Ilpon sisar.

VOUTI.

PAPIN ROUVA.

KAARINA, palvelija.

RAMPA-RIITAN ÄITI.

RIITTA, hänen tyttärensä.

KARI.

KARITAR, Karin äiti.

ANNIKKI, Reidan sisar, orjatar.

HELUNA, orjatar.

RAJALAINEN,

KAITANEN,

SAVOLAINEN,

KAINULAINEN,

} Kontolaisia.

Kontolaisia, Panulaisia, miehiä, naisia ja lapsia.

HENRIOT

TABLET

REPRINTED FROM

JOHN, 1800

1800

1800

1800

1800

1800

1800

1800

1800

1800

1800

1800

1800

1800

1800

1800

1800

1800

1800

1800

ENSIMMÄINEN NÄYTÖS.

Kontojärven pappilan tupa. Perällä ovi. Oven vieressä iso sisään lämpiävä uuni, jonka takassa palaa pystyvalkea. Seinillä avattavia ja siirrettäviä luokkuja, luukuissa pieniä laseja ja toisissa kedellä tai hienoilla päreillä täytettyjä reikiä, joista valo heikosti tunkee sisään. Vasemmalla pitkä pöytä, yhdestä puusta halaistu, tyvipuoli leveämpi kuin latva. Pöydällä on paksuja, karkeakantisia kirjoja, ja kuvaraamattu auki telineen päällä. Yhdellä seinällä Kustaa Vaasan kuva, toisella Lutheruksen. Leveät penkit seiniä pitkin.

ROUVA

(on ripustanut ryijyn uunin kylkeen. Käy levittämään valkoista liinaa pöydälle)

Kaarina, tulehan jo, mitä sinä teet siellä ulkona?

KAARINA

(tulee kopistellen lunta vaatteistaan)

Terveisiä mess — terveisiä kirkosta — tahtoo aina messuksi mennä — lakasin lunta, on taas pyry ajanut porstuan täyteen.

ROUVA

Ei se lopu lakasemallakaan ... Taivas pimeyttä täynnä, ilma lunta läkähtymäisillään.

Aho, Panu.

KAARINA

Vielä siitä selviää ja valkenee.

ROUVA

Valenneeko koskaan. — Levitämme, Kaarina, tämän liinan tähän pöydälle ja asetamme tämän raamatun tähän kastemaljan viereen — pane jo vettä siihen valmiiksi — nythän se on vähän niinkuin alttari. —

KAARINA

Puhui taas niin mainiosti pastori kirkossa. Sydäntä oikein sykkyrälle veti. Ei ollut entinen tämän veronen.

ROUVA

Onko tullut paljon väkeä markkinoille?

KAARINA

Koko aamun niitä on hiihtänyt ja poroilla ajanut. On saksoja, on Venähen miehiä, on Sunkusta, Vienasta, Savosta ... Tuli Korpivaaralainenkin miehineen. Vaan se oli vähän merkillinen tapaus: kun kirkkoon mentiin, niin laski alas kirkkoharjulta, vaan miten lie siinä latu riipaissut, vaikka sauvoillaan vastaan karusti, niin että vaan vähän mustaa päätä näkyi lumipilven sisästä ... niin toi sen ihan kirkon rappujen eteen ja jos ei olisi pastori ennättänyt rappusille nousta, niin olisi alleen kaatanut, mutta nyt suistui itse suulleen hankeen. Kauheasti kirosi. »Elä kiroo!» huusi pastori ja kättään nosti. »Kiiroon kirottuanikin, joka tielleni asettuu!» huusi toinen.

»Ei kirosi kirkonmieheen pysty!» huusi pastori. Eivätkä ne pysty pastoriin Panun kirot.

ROUVA

Panuko se oli?

KAARINA

Panupa Panu, Korpivaaran Panu, joka toissa talvena taioillaan paransi —

ROUVA

Kenen hän paransi?

KAARINA

(*vavahtaen*)

Ei ketään . . . ilman vaan . . .

ROUVA

Kuinka hän olisi taioilla voinut ketään parantaa?

KAARINA

Näkyipähän voivan, voudin emännänkin.

ROUVA

Mikä häntä vaivasi?

KAARINA

Heittäjä nakkeli välistä monta kertaa päivässä niin, että koko ruumis oli mustelmilla, eikä se siihen saanut apua parhailta Ruotsin tohtoreiltakaan, kun oli tauti pamentatauti; niin kun tuli sieltä takaisin tänne kuolemaan,

niin kutsui vouti Panun ja kun se vei sen saunaan ja antoi voiteet ja luki luvut, niin ei sen koommin nakellut. Vaan elkää sanoko, että minä olen sanonut.

ROUVA

Kuinkas Kaarina sen kaiken tietää?

KAARINA

(katsoo ovesta, nähdäkseen, onko ketään kuulemassa)

Ka, kun minä palvelin voudilla, niin pani Panu lämmittämään saunaa ja käski keräämään metsästä ukkos-
sen kaatamia puita ja noutamaan vettä purosta, joka
kolmasti maan alatse juoksee eikä sitä tekemään kelvan-
nut kuin semmoinen, jonka luona ei ole sulhasia käynyt ...

ROUVA

Eikö niitä ole Kaarinan luona käynyt?

KAARINA

(huokaa)

Ei ole käynyt. — Kielsi kiven kovaan, ett'ei saa
tulla saunaan, kun hän kylvettää, muuten uhkasi minut
menettävänsä; vaan minä menin luukun raosta tirkistä-
mään ja siinä oli voudin emäntä selällään olkien päällä
lattialla ja Panu huitoi ja hoki ... kyllä se nyt laittaa
suden tai karhun tai nostaa merestä Turson. — Pelkäi-
sin pahemminkin, jos en olisi pappilassa piikana.

ROUVA

Saattoihan sen Jumalakin parantaa.

KAARINA

Ka, saattoi kai, eli Neitsyt Maaria emonen. — Jo tulee!

MARTINUS OLAI

(tulee.)

ROUVA

Eikös ole soma näin? — Kuules, tiedätkö, mitä tuo Kaarina minulle juuri kertoi . . .

OLAI

Hän on nyt täällä, vihdoinkin! Oli ajaa minut kumoon kirkon rappujen edessä. Ne pelkäävät häntä kuin paholaista. Ei kukaan sanonut häntä tuntevansa, mutta se ei voinut olla kukaan muu kuin Panu.

ROUVA

Hän se on, Kaarina tuntee hänet. Hän kertoi, että Panu toisilla markkinoilla oli täällä taioillaan sairaan parantanut.

OLAI

Parantanut?

ROUVA

Niin juuri, taioillaan terveeksi tehnyt.

OLAI

Kenen?

ROUVA

Voudin vaimon.

OLAI

Se ei voi olla totta.

ROUVA

Niin hän vakuutti.

KAARINA

(tulee)

Ne ovat nyt täällä ne miehet, jotka pastori oli kutsunut.

ROUVA

Kaarina, kerro pastorille, miten näit Panun parantavan voudin emäntää.

KAARINA

Pyhä Maaria, onko rouva kuitenkin ...!

OLAI

Miks'et ole sitä ennen kertonut?

KAARINA

Hyvä Jumala, nyt te sen Panullekin ... enhän minä ...

OLAI

Kerro kohta kaikki, mitä tiedät!

ROUVA

Elä pelota häntä, Olai. Minä kerron sen sinulle sitten ... Kaarina, mene noutamaan puita takkaan (KAA-

RINA menee.) Hän on itse nähnyt sen ja ollut itse apuna. Noita on pakottanut häntä ja kieltänyt häntä puhumasta, siksi hän niin pelkää.

OLAI

(terävästi)

Voutikin turvaa taikureihin, kuninkaan vouti. No niin, kun virkamiehet niin, mitä sitten kansa. Täällä on minulla tekemistä enemmän kuin luulinkaan ... minun täytyy ...

ROUVA

Elä vihoita voutia ... Hän on niin hirmuinen mies ... hän voisi tehdä sinulle mitä tahansa.

OLAI

Ei kehenkään auta minun katsominen, ei ketään pelkääminen, ei ketään väistyminen. Olipa puu edessä kuinka korkea ja paksu tahansa, sen täytyy kaatua siinä, mistä Herra on tiensä viitottanut ja kirveensä puun juu-
relle pannut. — Niin, minä tiesin kyllä, että Fincke on hyvä ystävä tuon Panun kanssa. Reita on minulle ker-
tonut, ett'ei hän suostunut antamaan apua hänen äidilleen, kun Panu oli hänen isänsä tappanut. Heidän täytyi paeta
täältäkin.

ROUVA

Se Reita — minusta aivan tuntuu kuin olisin hänet
ennenkin jossain nähnyt, nuo kalpeat kasvot ja nuo pa-
lavat mustat silmät.

OLAI

Se on se sama nuori mies, joka Turusta lähties-
sämme kävi pyrkimässä mukaamme tänne, vielä pihalla
vähää ennen lähtöämme. Jos hän silloin olisi puhunut
siitä, mitä nyt on puhunut, olisin antanut hänen seurata.
Hän voi olla minulle arvaamattomaksi avuksi heimo-
laistensa käännättämisessä. — Käykää sisään miehet!

*(SAVOLAINEN, KAINULAINEN, KAILANEN, RAJALAINEN
y. m. miehiä tulee ja istuutuvat he peräkkäin penkille. SAVO-
LAINEN, KAINULAINEN ja KAILANEN ovat puetut leveihin
ruskeanharmaihin sarkatakkeihin, joiden alta näkyy lyhyt lammas-
nahkaturkki ilman päällystä. Päässä on heillä koirankarvalakit,
jalassa pieksut. RAJALAINEN on kuluneessa, vanhassa lammas-
nahkaturkissa, jossa susikaulus; päässä susilakki ja jalassa tallukat,
pauloilla nilkkaan köytetyt. Olalla on hänellä viini nuolineen. Vä-
hän jälkeenpäin ilmaantuu REITA sisään ja istuu uunin kylkeen;
hän on rikkeimissä maankulkijan vaatteissa, mutta päässä on uusi
lappalaislakki ja jalassa uudet lappalaiskengät.)*

OLAI

Sanon teidät vielä kerran tervetulleiksi ja toivotan
teille rauhaa Herrassa Jumalassa ja Vapahtajassamme.
Terve tuloa teille!

SAVOLAINEN

Jumala antakoon sitä samaa sinulle itsellesi ja koko
sinun huoneellesi.

OLAI

Vähän olen vielä ehtinyt seurakuntani kaukaisim-
piin asukkaihin tutustua. Teitä on täällä siis kaikilta
etäisimmiltäkin perukoilta.

SAVOLAINEN

Pohjoisperukalta ei ole ketään. Se on sitä Korpi-vaaran kulmaa, sitä kastamatonta kansaa.

OLAI

Ovatkos sitten kaikki teidän seutujenne lapset kastetut?

KAINULAINEN

Eivätpä ole. Ylen ovat taipaleet pitkät ja hankalat. Itse saavat poikaset itsensä kasteelle hiihtää. On niitä nytkin tänne kymmenkunta sitä varten saapunut.

OLAI

Tuotakoon heidät jo tänään luokseni tänne.

KAINULAINEN

Paha sanoa, paha olla sanomatta, vaan ei jaksanut entinen pappi pitääjätä kulkea, niin on saanut heitä toisia kastamattakin kuolla.

OLAI

Miks'ei ole pantu hätäkasteeseen?

KAILANEN

Ei ole osattu niitä lukuja niin sanalleen loihtia, niin on pelätty että minkä tekisi vielä rienan, minkä taruttaisi taian.

OLAI

Taian?

KAILANEN

Että jos sana väärä singahtaisi sanojaansa.

OLAI

Mutta eihän kaste ole taika mikään! Sehän on sakramentti.

KAILANEN

(viivytellen)

Eipä ei . . .

KAINULAINEN

Sakramenttipa tietenkin . . . kasteen sakramentti.

OLAI

Hyvät ystävät, sanokaa minulle suoraan ja peittelemättä, uskotteko tekin vielä taikuuteen ja noituuteen . . . turvaatteko tietäjiin ja heiltä apua etsitte?

SAVOLAINEN

Ei ole heitä meillä käynyt eikä käytetty.

KAINULAINEN

On tiedetty heidän perkeleestä olevan ja poissa on heistä pysytelty.

OLAI

Tunnetteko Korpivaaran Panun?

SAVOLAINEN

Kuultu on hänestä puhuttavan, vaan ei ole nähty eikä puhuteltu.

KAINULAINEN

Nähty lie, vaan ei ole puhuteltu.

OLAI

Tiedättekö hänen täällä kirkolla taikojaan tehneen?

KAIKKI

Sitä ei tiedetä. — Ei siitä mitään tiedetä. — En ole kuullut.

OLAI

Minä tahdon, että minulle totta puhutte, ettekä minulta mitään salaa, sillä se on kristityn velvollisuus antaa ilmi ja saattaa valkeuteen kaikki, jotka sellaista pakanalista menoa harjoittavat.

SAVOLAINEN

Aivan oikein on niinkuin pastori sanoo.

(Hetken äännettömyys.)

OLAI

Ette tarvitse hänen kostoaan pelätä, ei hän teille mitään mahda. Sanokaa siis arastelematta, mitä hänestä tiedätte.

(Hetken äännettömyys.)

RAJALAINEN

(nousee ylös)

Jos nyt puhutaan asiat niinkuin ne ovat ... ja minä en häntä pelkää enkä mitään salaa, vaikk' on hän lähempänä minua kuin muita — tehköön mitä tahtoo, jos taitaa — mutta niin on, että Panuissa kuletaan ja Panuja kysytään ja pitkät matkat heidän jälessään juostaan. En ole itse käynyt Korpivaarassa enkä käy, vaikka on lähin naapurini ja tulet sieltä Rajavaaralle tuikkavan näkyy.

Vaan on minuakin eksyksissä kulettanut ja silmät päästäni kääntänyt, pannut monet kerrat valejälkiä ajamaan: kun hirveä ampuvasi luulet, haarasarven saavuttaneesi, lahoppökkäle päähäsi putoaa, ell'et ennätä Herran sanalla itseäsi siunata ja öylättiä suuhusi sukaista. Vaan onko sinulla aina ne varaukset valmiina? Eivätkä kaikin ajoin auta, vaikka olisivatkin.

OLAI

Ei se ole muuta kuin oma pelko, joka sen tekee. Joka Jumalaan luottaa ja häneltä suojelusta anoo, sille eivät taikurit mitään mahda.

RAJALAINEN

(kuulematta)

Siellä elävät kuin eri valtakunnassaan, eivät päästä tuolle puolen Rajavaaran eivät kalaan, eivät lintuun, kaskeamisesta ei puhettakaan.

SAVOLAINEN

Ei ole pakko pyrkiäksesikään.

RAJALAINEN

Hyvähän sinun järvenrantalaisen, luhtaniittyisen, lihavapeltoisen! Vaan meillä ylimaalaisilla ovat kohta lopussa lehdot eikä ole pian erämaita ensinkään. Kelmiä on se kansaa. Ei ole kuin yksi ainoa oikea mies koko heimossa — Jorma laulaja — se kun oli tietäjän toimesta — vaan tämä Panu on piru — sanon suoraan, tehköön mitä taitaa, eivät minuun panennaiset pysty —

vaan olisit, uusi pappi, oiva mies, niin sodan nostaisit, vainot herättäisit, ajaisit heidät Korpivaarasta, niinkuin heidät ennen täältä Kontolasta karkotettiin.

SAVOLAINEN

Niin puhuu, vaan Panua hänkin pelkää.

KAILANEN

Elä kuule, pappi, Rajalaisen puheita! Elä nosta vanhoja vihoja!

KAINULAINEN

Hyvähän sinun, jolla ei kuin sauna pahanen . . .
Vaan jos polttaa talomme ukon tulella!

SAVOLAINEN

Hallan huokuu, sudet, karhut kimppuumme laittaa!

KAILANEN

Käärmeet lehmiin loihtee!

OLAI

Käärmeet?

KAILANEN

No ihan ilmi käärmeet . . . on niitä ihmisiinkin ajanut, niihin se ne pahat henkensä oikein paneekin.

OLAI

Oletko nähnyt?

SAVOLAINEN

On nähty . . . on nukkuvan suusta sisään loikertelevan nähty.

KAINULAINEN

Ei ole hänen kanssaan hyvä vihoiin olla, joskaan ei pakko ystävyksin elellä. Kuka meidät varjelee, jos hänet suututamme?

RAJALAINEN

Kyllä tämä uusi pappi —!

SAVOLAINEN

Parempi olla papin vihoissa kuin Panun.

OLAI

(on miesten riidellessä kävellyt edestakaisin lattialla, tempaa pöydältä paperin ja pysähtyy heidän eteensä)

Hyvät miehet, minua surettaa syvästi se, mitä olen nyt kuullut. En olisi uskonut, että teissäkin, pitäjän parhaissa, vielä elää usko ja pelko taikurien ja tietäjien voimaan. Sillä tietäkää, että taikuus ja noituus on perkeleestä. Se on Herralle kauhistus ja se on kuoleman synti. Ken ei hänestä hyvällä luopune, sen olen minä siihen voimalla ja vallalla pakottava. *(Väkeä on tullut sisään, läheten lämmittelemään käsiänsä hiilloksessa, johon asettavat puita.)* Tulkaa vaan sisään sieltä, tämä on teitä kaikkia varten sanottu! Kuulkaa, mitä hänen ylhäisyytensä Turun piispa minulle kirjoittaa: »Teidän tulee ennen kaikkea visusti valvoman, että noidat ja taikurit ja velhot ja poppamiehet ankarasti pirullisia konstejansa harjoittamasta kielletään. Missä he liikkunevatkin ja missä heidän liikkuvan kuu-

lette, menkää sinne heidän tekojansa tutkimaan ja paljastamaan. Jos eivät ota varoituksista ojentuakseen eivätkä vapaaehtoisesti lakkaa pimeyden töitensä tekemästä, vaan osoittautuvat uppiniskaisiksi sanoillenne, on heidät kiinni pantava ja nuoriin sidottuina tänne tutkittavaksemme ja tuomittavaksemme tuotava, jossa kuninkaan käskystä vouti teille apuansa antakoon. Yhtäläinen olkoon menettelyenne niiden kanssa, jotka uudistetuista varoituksista huolimatta noitia ja velhoja suosivat ja heidän apuansa hakevat.»

PANU

(on edellisen kestäessä astunut sisään ILPON, JOUKON ja muiden miesten seuraamana. PANU on puettu mustaan ketunnahkaan, päässsä samasta nahkasta tehty lakki, josta riippuu valkopäinen häntä. Turkki on reunustettu punasella. Vyö leveä, nahkanen helavyö. Kädessä sauvakeihäs, jonka kärki on pistetty tuppeen. JOUKOLLA on kädessään valkoinen jänis.)

Ankaratpa on siinä mies sanat pannut!

OLAI

Kuka sinä olet?

PANU

Terve talohon! Etkö tunne Korpivaaran Panua?

OLAI

Mikä on asiasi?

(REITA tulee esiin ja asettuu PANUN taa)

PANU

Uutta lähdin kirkon herraa katsomaan ja tulin hänelle minäkin tulolahjojani tuomaan. Ota lahja, itseäsi

varten ammuttu, kirkon omalla onnella osattu! Anna, Jouko, papille jänis.

(*Väkijoukosta kuuluu pidätettyä naurua ja tirs kunaa: »jänis!» REITA tunkee esiin, yhä lähemmä PANUA.*)

OLAI

Pidä lahjasi!

PANU

Luulin papille ristisuun kelpaavan. Vaan kun vähyyttään katsonet, sano, tahdotko hiiren taljan vaiko turilaan turkin.

OLAI

Kuinka uskallat sinä tulla pilkkaamaan minua minun omassa talossani?

PANU

Lienenkö millä sun mielesi vihoittanut? Kun en liene vieras mielitietty, käynen toiseen talohon!

OLAI

Tulit kuin kutsuttu! Jääkää, miehet!

PANU

Ettehän minua pelänne.

SAVOLAINEN

(*papille*)

Ajattelimme, että sanoit meille jo sanottavasi.

OLAI

Viipykää vielä! Istukaa vaan paikoillenne. (*Miehet*

jäävät seisomaan. — PANULLE) — Kuulit, mitä luin. Se oli juuri sinua varten.

PANU

Mitäpä hän minuun kuulunee?

OLAI

Olet tietäjä.

PANU

Tietänen yhtä, toista taitanen, vaikk'en äijää enemmän.

OLAI

Olet noita ja velho! — Lakki päästäsi!

PANU

Ei ole Panu vielä kenenkään edessä lakkiaan riisunut. — Kuka on minut sinulle noidaksi nimittänyt?

OLAI

Röyhkeytesi sen jo tekisi, ell'en sitä jo muutoin tietäisi.

PANU

Nämä miehetkö ne sen sinulle ovat sanoneet?

MIEHET

Emme ole mitään sanoneet . . . emme niin mitään hänestä tiedä . . . emme tunne koko miestä.

OLAI

Turha on pelkonne, ei hän teille mitään mahda. — Vaan on täällä toisia, jotka sinut tuntevatkin. — Reita!
Aho, Panu.

PANU

(säpsähtäen)

Reita?

OLAI

Astu esiin, Reita! — Tunnetteko toisenne?

REITA

Tunnenhan Panun pahanimisen.

OLAI

Tunnetkos, Panu, tämän nuoren miehen?

PANU

Mistäpä minä kaikki mieron koirat!

OLAI

Sano hänelle, Reita, ken olet.

REITA

Olen Reita Reidanpoika, jonka isän tuhosit epärehellisessä taistelussa.

PANU

(taas varmistuen)

Lienet kuka lienetkin, Reita kaatui miesten ottelussa.

REITA

Takaapäin nuolesi hänen hartioihinsa ammuut, talomme poltit, tavaramme anastit ja olisit tappanut äitini ja minutkin, jos ei olisi pakoon päästy. Salamurhaaja

olet ja metsärosvo, vaikka sanot tietäjä olevasi. Ei ole sinulla ikinä tietäjän lahjoja ollut.

PANU

(väjyen)

Sinullakos ne on?

REITA

Ei minulla ole, vaan isälläni oli. Luulit saavasi hänen tietonsa, kun hänen henkensä sait; luulit hänen oppinsa anastaneesi, mutta mennessään hän ne vei.

PANU

(epävarmasti)

Taikansa on tiedossani.

REITA

Et osannut loveen langeta, et tulevia tiedustella, et oikeata taikaa tehdä, niinkuin isäni osasi. Puoskari olet!

PANU

Hammas suussa synnyin!

REITA

Siksi oletkin susi semmoinen.

OLAI

Joko nyt kehut sillä, minkä äsken kielsit?

PANU

En kiellä, mikä tosi on. Tietäjä olen. Liikun väellä Väinämöisen, väellä kaiken kaikkivallan, ikiviisahan opilla.

REITA

Jo vainen valehtelitkin!

OLAI

Minä kiellän sinua millään väellä liikkumasta!

PANU

Ja minä kielloistasi viis'!

OLAI

Etkö luule esivallan käden sinua saavuttavan?

PANU

Pitkät pihdit, mutta huonot pitäjät!

OLAI

Kuolema sinulle, jos sinut täällä noituudesta tavo-
tan. Tiedä, että jo oman tunnustuksesikin nojalla voin
sinut velhona vangituttaa ja Turkuun poltettavaksi lähettää.

PANU

Vaan entäpä minä en pala! *(ovella)* Entäpä minä
olen se mies, joka en pala tuleksakaan!

OLAI

(potkasee lattialle jääneen jäniksen hänen jälkeensä)

Ota omasi!

PANU

(potkasee takaisin jäniksen)

Kun ei paistiksi papille, hänet ristihin ripusta, keitä

rokka Kiesukselles', uhriruoka Ruotukselle, makia Maa-
rian pojalle!

(Menee nauraen. Muut ovat edelliseen kestäessä hiipineet ulos.)

OLAI

Reita, pyysit päästä palvelukseeni. Näytä nyt, mihin
kelpaat. Pidä silmällä häntä, ja ilmoita minulle mitä
saat nähdä. — Vai pelkäätkö häntä sinäkin?

REITA

Hän isäni tappoi, mutta minulle ei hän mitään
mahda.

OLAI

Elä päästä häntä näkyvistäsi.

REITA

Seuraan kuin vainukoiraa jälkiään. *(Menee.)*

OLAI

*(aikoo mennä, mutta ovesta tulevat häntä vastaan ROUVA ja RAMP-
RIITAN ÄITI, joka on puettu vanhaan repaleiseen lammasnahka-
turkkiin; huivi sidottu solmuun niskan taa.)*

ROUVA

Hän on taas täällä tuo vaimo eikä anna minulle
rauhaa. Puhu sinä hänen kanssaan.

OLAI

Ei minulla ole aikaa sen hullun akan kanssa . . .
(Menee.)

RAMPA-RIITAN ÄITI

(rouvalle, joka aikoo hänsin mennä)

Elä mene, elä, hyvä rouva, mene, ethän minua paeta tarvitse, enhän minä sinulle mitään pahaa!

ROUVA

Miksi tulit taas, vaikka pastori on kieltänyt sinua ovea avaamasta!

RAMPA-RIITAN ÄITI

Kieltänythän on, pois ajanut, mutta minä vaan tulen. Tulin taas sinua katsomaan, silmäini iloksi sinua katselen, olet niin mair ja ihana, solakka kuin karitsa ja hipiäsi on hieno ja valkea kuin yksi-öinen kerman riitta — anna kun kättäsi hivelen.

ROUVA

(tuskaštuneesti)

Mene pois!

RAMPA-RIITAN ÄITI

Elähän suutu . . . Kaunis olet, mutta miksi lienee sydämmesi niin kova. Et tahdo auttaa, vaikka voisit.

ROUVA

Olenhan jo monta kertaa sanonut, ett'en sille asialle mitään mahda.

RAMPA-RIITAN ÄITI

Mahtaisit, jos tahtoisit. Kun oikein pyytäisit, niin rukoilisi hän Riitan puolesta, panisi koko seurakunnan polvilleen ja minä Riitan kuoriin kantaisin.

ROUVA

Eivät auta toisten rukoukset. Jos Jumala tahtoo, voi hän parantaa hänet ilmankin.

RAMPA-RIITAN ÄITI

Auttoihan ennen. Pyhä erakko, joka ensimmäisen kappelin Kontojärvelle perusti, niin kun pani kädet päälle ja rukoili koko seurakuntansa polvistuessa, niin avun saivat. (*Itkee.*) Kun ei raukka liikahtamaan pääse, ei osaa onneton edes tarpeitaan pyytää, suu vääränä itkee ja silmillään vaan apua anoo. Ei kärsi sydämeni tuota nähdä. Ettekä tahdo kurjan puolesta edes rukoilla, vaikka teitä Jumala kuulisi. Sydämmettämiä teitänne!

ROUVA

Puhu itselleen pastorille, en minä mitään voi.

RAMPA-RIITAN ÄITI

(*kavahtaa pystyyn*)

Puhu itselleen! Enkö ole puhunut! Enkö ole paljain polvin perässään ryöminyt. Vaan mitä tekee tämä: ulos ovesta ajaa, käsipuolesta pihalle heittää. Kelvoton on, paha hänet periköön!

ROUVA

(*nousee mennäkkeen*)

RAMPA-RIITAN ÄITI

Elä mene, elä vielä mene!

ROUVA

Jos sillä tavalla panettelet pastoria, saat heti mennä tiehesi.

RAMPA-RIITAN ÄITI

(kuiskaa)

Ota tämä huivi!

ROUVA

Mitä minä sillä?

RAMPA-RIITAN ÄITI

Tämä on Riitan ristihuivi, sen sisässä hänet kas-
teelle kannettiin . . . Se oli hänellä päässään, kun ripille
meni. Ota se ja pistä salaa alttariliinan alle. Kun rippi-
viinaa siunaa, sitäkin samalla siunaa, kun luvut lukee,
sillekin lukee, kun kädet liinalle laskee, tämänkin päälle
laskee. Käärin sen sitten lämpimiltään Riitan ympärille
. . . siitä paranee ja nousee.

ROUVA

Hyi sinua, pyhän sakramentin saastuttaja, kirkon
häpäsijä!

RAMPA-RIITAN ÄITI

Hyi itseäsi, hyi pappiasi ja sen pappisi Jumalaa,
joka ette mihinkään kykene! Maltahan, kun . . . Panu
teihin taudit ajakoon, tuhot teille nostakoon! Sydäm-
metön olet! Ei ole lasta sinulla etkä saa . . . soisin saa-
vasi ja sen käsiisi kuolevan . . . vaan jos ei kuolisi, niin
älytönnä eläköön, vaivaisena vaeltakoon!

(Rouva pakenee.)

(PANU, VOUTI, JOUKO ja ILPO tulevat. ILPOLLA ja JOUKOLLA on nahkoja hartioilla. VOUTI on puettu suureen sudennahkaturkkiin, jota on sitomassa leveä nahkainen vyö, mistä riippuu miekka; hirvennahkahansikkaat; leveävaraiset keltaset saappaat. RIITTA.)

VOUTI

Tule vaan sisään. Tämä on pitäjän yhteinen pirtti.

PANU

Poika se on . . . parraton nulikka, vaikka on pitkä. Uhkasi elävältä polttaa.

ILPO

Suorat sanoi sanat Panu . . . Voi miestä tätä, mitenkä sanoi!

VOUTI

Mitenkä sanoi?

ILPO

Näin sanoi: »kun ei paistiksi papille . . . keitä rokka Kiesukselle, uhriruoka Ruotukselle, makia Maarian pojalle» . . . itselleen sanoi . . . tässä kaikkien kuullen.

PANU

Luulin tuota kummemmaksikin . . . ei ole minkähän tekijätä.

VOUTI

No, ja mitä muuta kuuluu? Mitä nahoista tarjotaan?

PANU

Ei ole vielä mitänä tarjottu, kun ei ole kysyttykään.

VOUTI

Onko sinulla paljon nahkoja?

PANU

Tässä kaikki . . . ja pari ahkiota vielä lisäksi.

VOUTI

Sano kymmenen, vanha kettu.

PANU

Huonot taisi tulla markkinat, kun ei ostajiakaan näy.

VOUTI

Ja minä sanon, että tulee hyvät. Tulee kuninkaan ostaja.

PANU

Joka sille myydä saanee . . . ?

VOUTI

(kuiskaa jotain PANUN korvaan)

JOUKO

(on mennyt pöydän luo, jossa RAMPA-RIITAN ÄITI kurkistelee kastemaljaa, aikoen kastella huivin nurkkaa vedessä, kurkistaa raamattua)

Mikä tämä on?

RAMPA-RIITAN ÄITI

Sehän on raamattu.

JOUKO

Mikä se on se?

RAMPA-RIITAN ÄITI

Se siitä lukee.

JOUKO

Loihtujaanko?

ILPO

Se on sen arpakannus, se sille tulevat asiat ilmaiseksi. Se siltä kysyy. Siinä on sen tiedot.

JOUKO

(osottaa Jumalan kuvaa)

Mikä mies se on tämä...?

RAMPA-RIITAN ÄITI

Elä sinä, poika, papin kirjaa, anna sen olla ...
Ilpo, kuulehan *(vetää hänet syrjään, puhuu hänelle kuiskuttaen, aina vähä väliä PANUUN vilkaisten.)*

PANU

Tehdään sitten niin, niinkuin toissakin talvena.

VOUTI

Onko sinulla miehet varattu?

PANU

On minulla miehiä.

VOUTI

Ehditte hyvinkin vielä ostaa kaikki edeltäkäsini. Ne eivät ole täällä ennen huomista aamua tällä kelillä. Tässä on rahat. Vaan nyt minä vaadin paremmat paritsat.

PANU

Ka, enhän paritsoitta. Sano, mitä halunnet?

VOUTI

Onko sinulla monta karhua kierroksessa?

PANU

Liehän noita pari kolme.

VOUTI

Sano viisi. Tahdon kaikki viisi kierrosta. Tulen kohta kelin tultua ne ajamaan. Itsesi ja suksimiestesi tulee olla minulle apuna ajossa.

PANU

Niinhän toki, kuten vaan parahiten taidamme.

VOUTI

Ja sitten — (*RAMPA-RIITAN ÄIDILLE, joka on häntä lähennellyt.*) Mitä sinä, akka, siinä suu auki töllistelet?

RAMPA-RIITAN ÄITI

Enhän minä kuin tätä Panua ... olisi asiata ...

VOUTI

Ja sitten minä tahdon paremman saunottajan kuin sen viimevuotisen.

PANU

Eikö se hyvä, kylän pullehin nainen!

VOUTI

Saat pitää itse Ilpottaresi. En minä kenenkään tähteistä.

PANU

Eikö hyvin halannut? Luitten sen käsissä rutise-man piti.

VOUTI

Minä tahdon sievän ja solakan, vienon ja viehkeän, tahdon pienen kuin peipon, vetreän kuin vesakon.

PANU

Vai niihin nyt himosi vetää. Tekee vanhankin kissan mieli nuorta maitoa lakkia. On niitäkin, ottanet, kenen tahtonet.

VOUTI

Kenen hyvänsä? Lupaatko varmaan?

PANU

Luvatahan saanen.

VOUTI

Ehkä tulen jo pianikin . . .

PANU

Vasta kevättalvellahan kontiot kaadetaan.

VOUTI

Kontiot, niin —

PANU

(nauraa vieikkaasti)

Sinä vähät kontioista — *(leveästi)* vaan tule milloin tulet, aina olet tervetullut. — Vaan sanohan, autatko minua, jos alkaa tämä pappi ahdistella? Kovin jo manasi.

VOUTI

Sen manuista — manaa vastaan.

PANU

Kuulehan, saanko taas saunasi?

VOUTI

(silmää siristäen)

Kylpeäksesikö?

PANU

(samoin)

Löylyn lämpimän lyöäkseni.

VOUTI

Saanethan tuon. Vaan toimi nopeasti, osta kaikki, mitä saat; jos ei rahat riitä, saat lisää. *(Menee.)*

ILPO

(Rampa-Riitan äidille)

Se parantaa, sen saat uskoa.

RAMPA-RIITAN ÄITI

(Panulle)

Panu, kuulehan! Se on ollut siinä tuskassa taas monta päivää. Sitä vuoron heittää, vuoron hervotonna makuuttaa.

PANU

Etkös sanonut viime talvena ennen kuolevasi kuin Korpivaaran noidalta apua etsiväsi. Etkö huutanut sitä jäällä kaikkein kuullen?

RAMPA-RIITAN ÄITI

Elä tuota nyt muistele . . . mikä lienee mieleni riivannut.

PANU

Mene nyt sen pappisi luo, jota silloin odotit. Nyt-hän se on tullut.

RAMPA-RIITAN ÄITI

Ei se mitään mahda . . .

PANU

(itserakkaasti)

Mahdankos minä?

RAMPA-RIITAN ÄITI

Sinä mahdat, voi, sinä mahdat. Se kuolee käsiini . . . annan vaikka ainoan lehmäni.

PANU

Vie hänet sitten voudin saunaan. Jos aikani antaa, tulen katsomaan. *(RAMPA-RIITAN ÄITI menee.)* — Mitä sinä siinä, Jouko?

JOUKO

Siinä on tässä sen tiedot — sen salatiedot.

PANU

(lyö kirjan kiinni)

Ei salatiedot selällään edessäsi. — Ei sen tiedot Reitavainajan tietojen veroiset. Ne on käärmeenä sen kallossa . . . sen kun saisit sisääsi solahtamaan, silloin sinusta tietäjä tulisi. — Mutta nyt tarvitsen minä vaskirahan kolmen kuninkaan valtakunnasta, yhden kustakin, sairaan pesuveteen pantavaksi. Täss' on riksi, vaihda sillä yksi raha ryssän reestä, toinen saippuasaksalta, kolmas — kuuletko mitä sanon?

JOUKO

Kuulen.

PANU

Pane ne vasempaan kainaloosi ja kierrä niillä ensin kirkko ja sitten sauna . . . kuulitko?

JOUKO

Kuulin.

PANU

Mitä sanoin? — Et muista. — Tietäjä sinusta tuleman pitäisi, en tiedä, tulleeke koskaan. *(Menevät.)*

REITA

(on jo edellisen kestäessä hiipinyt sisään ja asettunut takan eteen lämmittelemään, selin tupaan, niin ett'ei häntä ole huomattu. Hän aikoo luikahtaa Panun jälkeen, kun JOUKO tulee takaisin ja rientää pöydän luo, alkaen katsella raamatun kuvaa.)

JOUKO

(huomaa REIDAN)

Osaatko sinä poika sanoa, mikä se on tämä parakas mies?

REITA

Se on Jumala.

JOUKO

Mitä se siinä tekee? — käsiään levittelee?

REITA

Ka, maailmaa luopi. *(Hokee)* »Alussa loi Jumala taivaan ja maan ja maa oli autio ja tyhjä ja pimeys oli syvyyden päällä ja Jumalan henki liikkui vetten päällä ja Jumala sanoi: tulkoon valkeus! ja valkeus tuli.» Se sitä siinä tekee.

JOUKO

Ilmatarpahan maailman loi. *(Hokee)* »Kussa kättä käännähytti, siihen niemet siivoeli, kussa pohjasi jalalla...» Vaan mitä on tämä kirjaus tässä?

REITA

Se on Jumalan sanaa.

JOUKO

Mikä on tämä käärmeen kuva? jolla on marja suussa? Ja tämä pääkallo puun alla?

REITA

»Ja Herra Jumala sanoi käärmeelle: ettäs tämän teit, kirottu ole sinä kaikesta karjasta ja kaikista eläimistä ja sinun pitää käymän vatsallas ja syömän maata kaiken elinaikas ja minä panen vainon sinun ja vaimon siemenen välille ja sen pitää rikki polkeman käärmeen pään.»

Aho, Panu.

JOUKO

»Rikki polkeman käärmeen pään» ... Oletko sinä ... etkös sinä ole Reita Reidan poika? (*Uhaten.*) Et sinä sitä meiltä milloinkaan saa ... vaikka kuinka loih-tisit ... ei se sinuun milloinkaan mene ...

REITA

Mikä ei mene?

JOUKO

Kyllä se siellä pysyy! On se semmoisten lukkojen takana. Ei sen tarvitse maata syömän — sitä meillä hyvin hoidetaan, joka onnen antaa — se syö maitoa, minä sitä ruokin.

REITA

Mikä? Mitä sinä noin minuun tuijotat? Kuka sinä olet?

JOUKO

Et sinä meille mitään mahda. Et sinä eikä sinun pappisi minun isälleni mitään mahda!

REITA

Oletko sinä Panun poika? Pappi teidät kukistaa ja taattoni kostaa!

JOUKO

Isäsi henki on hallussamme! Nauraa Panu pappillesi! Omassa nurkkajuurestaan taikojaan tekee!

REITA

Missä?

JOUKO

Voudin saunassa nyt niinkuin ennenkin!

REITA

Voudin saunassa! *(Rientää pois.)*

JOUKO

(muistellen)

Kolmesta kuninkaan valtakunnasta.

(POIKIA tulee. Ovat liika suurissa aikamiesten vaatteissa: sarkakeissa ja pieksuissa.)

1:N POIKA

Mitähän tuo meille sanoo?

2:N POIKA

Ota lakki päästäsi!

3:S POIKA

Pelottaako sinua?

1:N POIKA

Ei minua pelota, vaan en tiedä, osaako sen edessä olla.

2:N POIKA

Ei sitä tarvitse pelätä. Se kuuluu olevan hyvä lapsille ja antavan kirjat.

3:S POIKA

Pitääkö sille osata lukea? Minä kai en osaa.

1:N POIKA

Osaan minä Isämeidän ja Siunauksen, vaikk'ei kuulu tarvitsevan ennen kun ripille mennessä.

3:S POIKA

Mene sinä eturintaan, kun osaat.

2:N POIKA

Ei siinä muuta osaamista kuin vaan sanoo kolmasti: »uson», kun se kolmasti kysyy: »usotko?»

3:S POIKA

Se ei muuten mitään vaikuta, jos ei kolmasti sano, siinä se on taika.

KAARINA

(ovessa)

Vai tekö te nyt olette niitä kastettavia poikia. Pastori tulee kohta. Olettepa te koko kapalovauvoja. — Käykää tänne! Entäs sinä, oletko sinäkin kastettava?

JOUKO

E—en.

KAARINA

Oletko jo kastettu?

JOUKO

E—en!

KAARINA

No, käy sitten sinäkin yhteen joukkoon, menee yhdellä tiellä *(työntää hänet toisten riviin.)* Tulkaa vaan si-

sään! *(Kaarina avaa oven.)* Tulkaa vaan sisään! *(Väkeä alkaa tulla, naiset asettuen toiselle puolelle tupaa, miehet toiselle. Miehet ovat puetut samoin kuin Savolainen, toiset niinkuin Rajalainen; naisilla on pitkät suorat takit, päässä huivit, joiden alta näkyy vähän palmikon päätä.)* Se tulee itsekin kohta. Siellä vaan vielä vähän niitä kirjojaan katselee. — Pitää panna tämä malja tähän latvalle. Tulkaa pojat sieltä likemmä. Teidän pitää kumartaa, kun se tulee sisään. — Pannaan vähän puita takkaan, että paremmin näkee. *(Uusille tulijoille.)* Elkkä jääkö seisomaan tähän oven suuhun, että pääsee tulemaan. *(Laittelee ja järjestelee. Väki on vaiti ja seuraa hartaana ja juhlallisena hänen toimiaan. Joku isä tai äiti tulee kuiskaamaan jotain pojalleen ja järjestämään tukkaa tai vaatteita. Silloin tällöin ryäistään.)* JOUKON kasvoissa on kummasteleva, pelonalainen ja samalla utelias ilme.) Markkinaväki siellä häliisee. *(Avaa luvkun, huurua tulvahtaa sisään.)* Jää on nuotiotulia täynnä, niin ett' on kuin yhtenä helvetin palona . . . voi, voi . . . siellä tekin poikaparat olisitte kerran olleet, jos pääsisitte *(Joukon edessä)* kastamatta kuolemaan . . . tulisessa pätsissä palaneet. — Kyll' on kauhea se Panu, vielä minkä tekee . . . Voudissa kai taas aletaan juoda ja mässätä. — Se lukee ensin ne kasteluvut, sitten se puhuu näille pojille ja sitten veisataan virsi. Pitää kumartaa ja notkistaa polviaan joka kerta kun se mainitsee Jeesuksen nimen. *(Joku eukko notkistaa.)* Nyt se tulee. *(Asettuu seisomaan naisten puolelle heidän eteensä vähän matkaa muista.)*

MARTINUS OLAI

(tulee ROUVAN seuraamana. Hän on virkapuvussa. Asettuu pöydän päähän. Viittaa pojat eteensä)

»Nimeen Isän Jumalan ja Pojan ja Pyhän Hengen. Amen. — Rakkaat ystävät Kristuksessa . . .»

(Kuuluu melua ulkoa, voivotusta ja naisten huutoja.)

REITA

(syöksee sisään)

Se oli saunassa, teki taikojaan, . . . minä kuulin sen hokevan ja loihtivan ja näinikään ruumistaan vääntelevän ja käsiään huitovan . . . se paransi sen . . . se kävelee!

OLAI

Kenen? Kuka?

REITA

Panu! Sen sairaan tytön.

OLAI

Rampa-Riitan!

REITA

Ne tuovat sitä tänne. Tuossa se on!

(Oveen ilmaantuu väkijoukon seuraamana RIITTA ja hänen äitinsä, joka tukee ja taluttaa tyttöönsä. Väkijoukossa näkyy paitse savolaisia myöskin lappalaisia, pohjalaisia ja joku venäläinenkin pitkähihaisessa turkissa ja korkeassa karvalakissa.)

RAMPA-RIITAN ÄITI

(huutaa riemuissaan)

Herra Jumala, pastori, se paransi sen!

RIITTA

Minä olen terve! Minä osaan kävellä! Jalka ei ole enää kuolluksissa eikä käsikään . . . katsokaahan!

OLAI

(aivan tyrmetyksissään)

Onko pimeyden ruhtinas sitten vielä kerran päässyt kahleistaan irti?

RIITTA

Voi, voi, kuinka siinä pihisee kummasti! Se kun sively ja viiletti ja sitten manasi ja kiljasi ja käski nousta ihan kuin olisi joku ponnahuttanut . . . minnekkä se meni? Vai pastoriko se minut?

RAMPA-RIITAN ÄITI

Eihän, vaan Panu!

RIITTA

Ei kuin pastori (*tahtoo halata hänen polviaan*) . . . ja jumala! — voi, itse jumalahan minut paranti!

OLAI

(*riistäytyy irti*)

Perkele sinut paransi eikä Jumala! Kirous sinulle ja parantajallesi, pakana! (*kohottaa kätensä.*)

RAMPA-RIITAN ÄITI

(*kirkasee*)

Elä kiroo häntä . . . elä kiroo! (*tempaa alas hänen kätensä.*) Elä säikäytä häneen tautia takaisin! Se kuolee! (*käy kiinni jalkaan.*)

OLAI

(*laahaa häntä jälessään*)

Parempi että kuolee kristillisesti kuin pakanakeinoilla paranee! — Pois perkele sinusta!

RAMPA-RIITAN ÄITI

Elä koske häneen! Anna olla hänen, kun et, kykenemätön, itse kuitenkaan mitään mahtanut. Elä pel-

kää, Riitta, ei hän sinulle mitään voi! Tule pois, mennään kotiin! *(Riitta vaipuu hervotonna hänen syliinsä ja kaatuu sopelle.)* Se kuoli! Voi, se kuoli!

VOUTI

(tulee, vähän humalassa. Samassa myös luukut aukeavat ja uteliaita päitä pistää esiin)

Mikä meteli täällä on? Mitä varten koko markkinaväki tänne rientää?

OLAI

Tulitte kuin kutsuttu, tarvitsen apuanne.

VOUTI

Kuninkaallisen majesteetin käskynhaltijana olen yhtä velvollinen kuin halullinenkin ojentamaan avuliasta kättä — onko markkinaväki rauhaanne häirinnyt?

OLAI

Ei minun rauhaani, vaan kirkon, loukattu sen arvoa mitä röyhkeimmällä ja mitä häpeällisimmällä noituudella.

VOUTI

Vai noituudella! Elähän, vai noituudella! Ku-kukuka on noitunut?

OLAI

Panu! Minun on onnistunut paljastaa rikoksen tekijä itse työssä, sairaita parantamassa.

VOUTI

Vai Panu! Kas sitä! Noh, kah, osaahan se. Mutta mitä pahaa siinä on, jos paranti? Antaa tohtorin tehdä terveitä.

OLAI

Asia on liika totinen leikin laskuksi.

VOUTI

Mitä te sitten oikeastaan minulta tahdotte?

OLAI

Minä vaadin, että heti paikalla panetat hänet rau-toihin ja toimitat hänet Turkuun tutkittavaksi ja tuomittavaksi.

VOUTI

En tee kumpaakaan!

OLAI

Sallitteko minun kysyä, miks'ette?

VOUTI

En ole tullut tänne teidän ripitettäväksenne.

OLAI

Hyvä olisi, jos joskus senkin tekisitte.

VOUTI

Mitä?

OLAI

Varotan teitä. Kirkon käsivarsi on tarpeeksi pitkä teihinkin ulottuakseen. En vielä ole teitä kirkossa nähnyt, herra Fincke.

VOUTI

Mitä se teihin kuuluu?

OLAI

Minä voin, jos tahdon, teidät siihen pakottaa!

VOUTI

Pakottaa — minut?

OLAI

Ja sitäpaitse — te suojelette noitia ja velhoja, vieläpä niitä itsekin käytätte.

VOUTI

Kuka sen on sanonut?

OLAI

Eikö ole totta, että vaimovainajaanne parantaaksenne Panuun turvasitte?

VOUTI

Panu on mainio tohtori.

OLAI

Se on siis totta?

VOUTI

Ka, miks'ei totta olisi!

OLAI

Ette siis suostu vangitsemaan Panua?

VOUTI

En. Panu on hyvä mies. Veronsa maksaa, mainion komennon Karjalassa pitää, parhaat nahkat kuninkaalle toimittaa.

OLAI

Sitten minun täytyy valittaa piispalle ja jättää asia hänen edemmä ajettavakseen.

VOUTI

Valittakaa vaan minkä mielenne tekee!

OLAI

Eräs toinenkin asia on minun silloin ilmiannettava. Olen kuullut teidän mitä väkivaltaisimmalla tavalla talonpojan naista kohtelevan, raiskaavan yksin vihille viettävätkin. Olette häpeämätön mies, jonka elämästä on tehtävä loppu!

VOUTI

Ja kuka on se mies, joka estää minua elämästä niinkuin tahdon — omassa valtakunnassani?

OLAI

Minä olen se mies!

VOUTI

Pöh! — vai tämä tulokas rupee täällä pöyhistelemään ja komentelemaan. Minä sinulle näytän! (*Huutaa ovesta*) Panu, käy tänne mies! Tule kuulemaan tuomiosi!

(*PANU astuu sisään.*)

OLAI

Elä astu yli minun kynnykseni! Elä tule minun silmieni eteen!

VOUTI

Tule vaan tänne, istu tähän viereeni, Panu!

OLAI

Ulos minun huoneestani molemmat!

VOUTI

Tämä on pitäjän yhteinen tupa!

OLAI

Tehkää tietä siellä! Tarttukaa häneen ja heittäkää hänet ulos! — Pois näkyvistäni, murhamies!

PANU

Murhamies! Vaan tyttöhän parani!

VOUTI

Paraniko? Vai parani? Niin, no!

OLAI

Minkä perkeleen avulla sinä ylös nostit, sen minä Herran voimalla maahan kaadoin.

PANU

Sinä?

REITA

Hän on suurempi tietäjä kuin sinä!

OLAI

Tuossa hän on — parantamasi!

VOUTI

Kuoliko se?

(PANU vavahtaa, siirtyy ovelle päin.)

OLAI

(astuu uhkaavasti Panun jälkeen)

Kirottu ole sinä!

JOUKO

(väliin juosten)

Elä kiroo isääni!

REITA

(toisaalta samoin)

Kiroo! Kiroo!

OLAI

Kirottu ole sinä kolmiyhteisen Jumalan nimessä ...!

PANU

(ikäänkuin ennen ehtiäkseen, ikäänkuin jotain näkymätöntä iskua torjuakseen)

Ole Kiesunen kirottu, manattu Maarian poika ...

OLAI

Ijankaikkisessa helvetin tulessa ...!

PANU

Kiveks' kirkkos' muuttukohon, kirkon risti kuusen latvaks'!

OLAI

Ijankaikkisen helvetin tulessa tuhaksi palamaan!

PANU

Kello kaheks' haljetkohon, palaset papille päähän!
(Syöksee ulos.)

VOUTI

(mennessään)

Et saanut häntä kirotuksi — sanat suustasi vei!

JOUKO

(kimeästi huutaen ulos)

Helvetin tulessa . . . ijankaikkisen helvetin tulessa!

OLAI

Hän pakeni! Mutta minä ajan häntä takaa kuin sutta ja hänet oman luolansa suulla elävänä sidon. Enkä tarvitse minä enää apuanne, voudit ja te kaikki kurjat pelkurit! Yksin menen!

REITA

Minä tulen kanssasi!

OLAI

Enkä tarvitse minä muuta asetta kuin sinun sanasi ja sinun henkesi voiman, Herra!

TOINEN NÄYTÖS.

Panulan iso tupa, koristettu juhlaan. Karhunnahkoja, hirvensarvia, keihäitä, jousia seinillä ja katossa. Katettu juhlapöytä: haarikoita, visakuppeja. Lämpivä uuni, josta nouseva savu leijailee katossa hienona harsona. Takkavalkea uuniin nurkassa, jossa patoja ja kattiloita tulella. Naisia liikkuu ulos ja sisään. Karkeaan rohtimiseen pukuun puetut orjatytöt ANNIKKI ja HELUNA vääntävät jauhinkiveä.

ANNIKKI

Hohhoi!

HELUNA

Heretään jo!

ANNIKKI

Ilpotar tulee ja näkee, ovesta ärjäsee ja tuopi kiusalla uuden pohtimen. Jauhetaan niinkauvan kun jaksetaan.

HELUNA

Et tuota sinä enää tarvinnekaan kauvan kiveä kisko. Kari ottaa sinut väkisin, jos ei sinua hänelle hyvällä annettane. Miekkosta sinua! Vaan jos sinä lähdet tästä talosta, niin lähden minäkin.

ANNIKKI

Minnekkäpähän lähtenet.

HELUNA

Kontolaan karkaan, sen uuden papin turviin. Siellä säilyn.

ANNIKKI

Elä luule.

HELUNA

Sinne ei Panun valta enää ulotu. Pappi on suurempi tietäjä kuin Panu. Sen sana tehoo paremmin kuin Panun taika. Eihän Panu siellä enää sairailleenkaan mitään mahda. Silmän luonti on papilla niin tuima, ett'ei katsoa kärsi. Voi, jos tuli jo voittaja velhon!

ANNIKKI

En usko! Taattonikin tuhosi. Ja vouti on puolellaan.

HELUNA

Kenen nyt vouti metsästä tultuaan saunottajakseen vaatinee? Ottanee kenen tahtonee.

ANNIKKI

Ei minua ota!

HELUNA

Minkäs taidat ...

ANNIKKI

Minä taidan!

HELUNA

Panu káskee.

ANNIKKI

Entä Kari!

HELUNA

Sanos minulle kerran, millä häneen lemmen nostit? Loihditko: »pala tuli, pala taula, pala mieli nuoren miehen . . .»

ANNIKKI

Lauloin, en loihtinut. Minä vaaralla paimenessa huhusin, hän toiselta vastasi, hyvä haltija äänet kantoi. Ei ole enempi puhuttu, tiedämme toistemme mielen.

HELUNA

Miekkosta sinua!

(PANUN EMÄNTÄ ja KARITAR tulevat.)

EMÄNTÄ

Heretkää jo! Vie, Heluna, nämä Ilpottarelle toiseen tupaan *(kokoo jauhoja koppaan kiven ympäriltä.)* — Käy, Annikki, pukusi muuta, ei tiedä, milloin saapuvat saaliineen ja karkelot alkaa.

ANNIKKI

Mitäpä minä karkelemaan. Alkavat taas toiset tytöt herjata ja pilkkojaan panna.

EMÄNTÄ

Eivät uskalla Karilta ja niskan nakkeluista elä välitä. Täydet ovat lunnaat, jo yli määränkin maksetut.

Aho, Panu.

ANNIKKI

Ei anna minua Panu.

EMÄNTÄ

Antaa! Täss' on uudet vaatteet, Karittaren kuto-
mat. Tuoss' on orrella morsiuspeitteesi.

ANNIKKI

(ihastuen)

Voi, voi!

KARITAR

Täss' on vielä silkkinauha suortuviisi.

ANNIKKI

Silkkinauha — ja punanen!

KARITAR

Ota tuokin!

ANNIKKI

Hopeasolki!

EMÄNTÄ

Mene nyt! *(Annikki pois.)*

ILPOTAR

(tulee, tarkastaa patoja, tarttuu hierimeen, esiintyy kuin emäntä)

Annetaan pohjaan palaa. — No, miksi kivi pysähtyi?

EMÄNTÄ

Antaa heidän nyt huoata, koko päivän kiveä
kiertäneet.

ILPOTAR

Orjat!

EMÄNTÄ

Ihminen se on orjakin. Mutta Annikki ei ole orja, kasvattina on pidetty.

ILPOTAR

Orjana olen kuullut häntä Panun pitävän.

EMÄNTÄ

Ilpotarhan aina Panun mielen paremmin tietää kuin minä. Vaan en minä orjanikaan selkää katkase. (*Menee.*)

ILPOTAR

Mitähän olisi näistäkin pidoista tullut, jos en minä olisi laittamaan tullut. Kädestä pitäen tuli Panu itse nou-tamaan oluen panoon. Eivät kuulu kuninkaan voudille muitten oluet kelpaavan kuin Ilpottaren panemat. Nahjus on naisensa. Sitä häntä läksi sieltä kaukaa hakemaan, ei olisi tainnut likempää löytää. Hyvä on kaupan mies, toi taaskin tuhannet tullessaan, vaan on ainakin niitä kaup-pojaan saanut katua.

1:N TYTTÖ

Liekö mitkä lumot sieltä Laatokalta käyneet?

ILPOTAR

Rahalumot. Ahne on Panu, perso tavaraan, vaan sinne meni isot perinnöt. Vei appi kultansa, hopeansa Valamoon, siellä vaskensa luostarin kelloissa kumajaa. Sen sai, lähti merta edemmä kalaan.

HELUNA

Kun ei tuo toki teitä ottanut? Sanotaanhan aikoneen.

ILPOTAR

Ei ole akkansa osannut lapsiakaan tehdä kuin tuon yhden poikaruikaleen. Sekin on tullut äitiinsä. Ei tule Joukosta tietäjää. Siihen sammuu Panujen suku — jos eivät mutkat muuttune.

2:N TYTTÖ

Olihan Ilpottarellakin poika.

ILPOTAR

(tulee liikutetuksi, sitten voittaa itsensä ja suuttuu.)

Suus kiinni ja hämmennä pataasi, ett'ei pohjaan pala!

(JORMA, KARI, EMÄNTÄ, ANNIKKI y. m. tulevat.)

JORMA

On kontio kaadettu!

KARI

Missä hevon valjaat ... siin' on luokki ja länget.
(Riipasee ne orrelta.)

EMÄNTÄ

Voi mainioita metsämiehiä! Istukaahan toki ja levähtäkää!

ILPOTAR

Juokaa, miehet, kovin lienette janoisia hiihdettyänne. Tytöt menevät valjastamaan sill'aikaa.

JORMA

Voudin ori kanssa . . . ei pääse hiihtämällä herra takkalassa kelissä, kovin oli uupunut ja ärtyisä . . . Sattui nolosti, ampui, ei osunut, itse suistui selälleen ja peränsä kanton iski. Siitä suuttui ja sydäntyi eikä enää uusia ajamaan lähtenyt, vaikk' on kolme kierroksessa.

EMÄNTÄ

(hätätissään)

Ei saanut kontio ketä iskeä?

JORMA

Yksi oli mies mennä, vaan toinen pelasti.

EMÄNTÄ

Jouko?

JORMA

Ei kuin Panu. Kari pelasti.

EMÄNTÄ

Kari! — Nyt, Annikki —!

JORMA

Jo nyt luulisi lunnaitten riittävän.

EMÄNTÄ

Haasta, haasta!

JORMA

Ehtinenkö . . .

KARI

Minä käyn valjastamaan.

(KARI menee, ANNIKKI livahtaa jälestä. JOUKO tulee.)

JORMA

Ka, näin kävi. Vouti kun ampui ja ei osunut, niin otso ulos pesästään puhalsi ja me perässä, Panu, Kari, Jouko ja minä. Jällelleen Karista jäimme, jällelle Panu-kin. Se oli se, joka oli kierretty niemeen, ja jällelle puhalsihe. Niin kun me Panun kanssa yhdellä rannalla, niin jo Kari koirien kera toisella. Vaan miten ollakkaan, niin palaa kontio entisille jälilleen. Me siinä pysähdytään saarten suojaan, Panu toisen, minä toisen vähän järempänä, ja Jouko jäällä välillämme. Otso tulee, pysähtyy, nuuskii ilmaa Joukon kohdalla ja jatkaa sitten matkaansa Panuun päin.

ILPOTAR

Ei huolinut Joukosta!

EMÄNTÄ

(Joukolle)

Se varjeli!

JORMA

Ei näe Panua otso, kohti käy. Panu taikojaan tekemään, (matkii) vetää keihäänsä kärellä viisikantoja lumeen, peräytyy yhdeksän askelta, astuu yhdeksän askelta eteenpäin — sen pitäisi olla hyvin tehoisan taian. (Naurahtaa) »Villa suusi, villa pääsi, villa viisi hammastasi!» hokee tietäjä ja asettuu keihäs tanassa odottamaan. »Hiien honka, elä mieheen koske!» huutaa taas ja kontio pysähtyy. Panu keihästään rintaan tarkottaa, rusaus vaan ja poikki menee taiottu tammi. Suulleen suistuu Panu lumeen ja jo kohottaa kontio kämmenensä. Ei ole kaukana Karikaan, kohona kintereillä potkii, sompansa han-

keen iskee ja hyppää sauvansa varassa suoraan otson selkään solakka poika. Pyrynä pöllyisivät, en enää mitänä nähnyt; kun tulen luo, on hangella kontio selällään, Karin sukset ristissä rinnan päällä ja keihäs sydämessä — taikomaton keihäs. (*Kallistaa haarikkaa; juotuaan*) Panu partaansa riipii, lunta suustaan syleksii. (*Matkii Panua.*) Sen sanon, minkä olen aina sanonut: kun ei ase teko-
aan tehone, ei terone taioistana.

ILPOTAR

Sai nyt Jorma vettä myllyynsä. Ei liene ollut ase tarpeeksi taiottu.

JORMA

Jouko tuon tietänee, oliko tarpeeksi taiottu . . .
Oliko taiottu isäsi keihäs?

JOUKO

En minä tiedä.

JORMA

Koko yön isäsi kanssa taikamajalla valvoit miesten aseita taikoen. Kari ja minä emme luulleet tarvittavan. Liehän tuolla tehty niin tarkkaa työtä kuin osattiin.

JOUKO

Liehän tehty . . .

ILPOTAR

Lie mikä ereys tullut, minkä vihan väliin pistänyt.

JOUKO

(*ikäänkuin heräten ja jostain säikähtyen*)

Ei tullut ereystä!

JORMA

(katsoo luukusta)

Kari jo menee ... Kas sitä veitikkata Annikkia ...
voudin reessä istuu.

ILPOTAR

(toruen ulos luukusta)

Käytkö pois siitä ...

JORMA

Laittakaa, naiset, parasta päällenne! Saunan edessä
haltijan kuusen alla olkaa vastassa, laululla saukon pi-
haan saatamme, Väinön omalla opettamalla.

ILPOTAR

Kuka tytöistä esilaulajaksi?

JORMA

Panemme Annikin ...

ILPOTAR

Ja miksi juuri Annikin? Eikö niitä muita ole?

JORMA

Panemme Annikin Karin mieliksi.

EMÄNTÄ

Olisi tainnut Ilpottaren itsensä mieli tehdä.

(JORMA, ILPOTAR ja muut menevät.)

EMÄNTÄ

(kiirehtii JOUKON luo)

Se varjeli! Se auttoi! Ei sinulle mitänä tullut ...

säästyit, säilyit. (*Jouko aikoo ottaa jotain poveltaan.*) Elä ota, anna olla se aina rinnallasi ... näithän nyt, että tämä auttoi, pyhä ristini. Mikä se on? Näytä!

JOUKO

(*vetää esiin poveltansa taikapussin*)

Isä menn'yönä antoi. Se auttaa kaikkia vihoja vastaan.

EMÄNTÄ

Mitä siinä on? Ukon taltta?

JOUKO

Se on ilman vihoja vastaan.

EMÄNTÄ

Hiiren pää ...

JOUKO

Maahisen vihoja vastaan.

EMÄNTÄ

(*yhä enenevällä inholla*)

Kiisken evä ja hauvin hammas.

JOUKO

Ne on veden vihoja vastaan — ja se on palanen puuta Kontolan kirkon seinästä papin vihoja vastaan ... Otin sen omin päini ... mahdoinpa älytä vielä käärmeen vihoja vastaan, Reidan käärmeen, lehden sen taikakirjasta reväistä.

EMÄNTÄ

Voi pakanata, voi syntistä ...

JOUKO

Anna pois . . . elä!

EMÄNTÄ

Tuoll' on, tulessa palakoot, ett'et itse ijankaikkisessa palaisi! *(heittää lieteen.)*

JOUKO

(kauhistuen)

Isän antamat, minua varten varatut! Mistä nyt samallaiset saan? Mikä minua nyt vihoista varjelee?

EMÄNTÄ

Risti varjelee, pyhä risti, pyhän erakon antama, siunattu, pyhitetty ja pomiloitu! Tämä kaikesta varjelee! Tämän kun kerran korvessa korottivat, niin siihen ken katsoi, jota oli käärme purrut, sen paransi —

JOUKO

(ihastuen)

Auttaako käärmeenkin vihoissa — Reidankin käärmeen?

EMÄNTÄ

Auttaa kaikkien, kun kerran kontionkin. — Onko se siellä vielä?

JOUKO

Siellä se on, taikamajassa, miehen kallossa . . . se on sen sinne vanginnut ja pani minun häntä vartioimaan . . . ja neuvoi taian millä hänet hallitseisin, vaan *(valittaen)* en muista enää enkä uskalla uudelleen kysyä.

EMÄNTÄ

Et taikoja tarvitse, kun on tämä . . . et muuta tarvitse.

JOUKO

(ikäänkuin ulkoa opituuta sanoja kertoen)

»Taika on tiirikka, se avaa ja sulkee, sitoo ja päästää; jolla oven salaa aukaset ja jolla sen salaa umpilukkoon sulet, vaan jos väärin teet, et ikinä ulos pääse; se on kuin pyydys pahan haltijan polulle pantu, loukku tiellä, rauta lumessa jäljen alla — omaan jalkaasi tarttuu, jos et osaa oikein asettaa.» — Minä en milloinkaan osaa, en mitänä muista, vaikka yöt valvonen ja päivät päätäni punonen . . . paha minut perii! Ei minusta milloinkaan tietäjäksi!

EMÄNTÄ

Jouko, elä hätäile, elä sitä sure . . . voi, ei hän meille, ei meille mitänä mahda.

JOUKO

Sisääni solahtaa jonakin yönä . . . unissa on jo uhannut . . . sydänalaani asettuu . . . ei lähde millään . . . sitä isä toivottaa.

EMÄNTÄ

Menemme sinne metsään . . . sinne kuusen alle, pyhän kuvan edessä rukoilemme pois sinusta rienan.

JOUKO

(vavisten)

Jos isä saisi tietää, meidät tappaisi.

EMÄNTÄ

Ei saa tietää ... lähdemme täältä, pakenemme pois ...

JOUKO

(uteliaasti)

Minnekkä? Papinko luo?

EMÄNTÄ

Ei sinne. Heikko on Kontolan Kiesus, yksi vaimainen kello puupirtin katolla kalkattaa (*hurmautuen omista sanoistaan.*) Valamoon lähdemme, satain pyhimysten saareen, monasteriin merentakaiseen, siellä kivistä temppelit, korkeat kuin vaarat, kultaa ja hopeaa kiiltävät, siellä riemuiten kellot kilajaa ja laulu loppumaton helisee; siellä iso jumala asuu! Sinä sinne jäät, pyhiä miehiä palvelet, itse kerran pyhäksi tullaksesi.

JOUKO

Entäs sinä?

EMÄNTÄ

Minä taattoni luo saaresta palaan. Siellä mehevät maat, lehdot vihannat, aukeat ahot; täällä soita, karuja kankaita ja rotkoisia vaaroja. Siellä hyväsydämmisiä miehet, naiset naurusuita — täällä jöröjä, kateita ja äkeämielisiä. Siellä yksin emännöin, täällä vieras orteni alla komentaa ja hallitsee. Komentakoon! Siintävien selkien yli sua suurina pyhinä saareen katsomaan soudan, viikon viivyn, neitsyt Maaria emosen eteen polvistun ... en tarvitse enää metsän piilossa salaa ...

JOUKO

Milloin lähdemme?

EMÄNTÄ

Kun miehet hirven hiihdäntään Lapin saloille lähtevät ja keväinen hanki lylyn jälettömän kantaa.

JOUKO

Lähdemme . . .

EMÄNTÄ

Jo tulevat . . . siinä ovat . . . (*pois.*)

JOUKO

(rientää lieden luo, etsii jotain)

Täss' ovat, eivät palaneetkaan . . . olivat tulen vihoja vastaan varatut . . . panen yhteen nauhaan . . .

(On alkanut kuulua laulua ulkoa. Naiset tulevat juhlapuvuissa, humnut kasvoilla ja asettuvat kahden puolen ovea.)

KARI

(ulkopuolella laulaen)

Tule nyt tästä kuin tuletkin,
 Alle kuulun kurkihirren,
 Alle kaunihin katoksen,
 Tääll' on aitta ammoin tehty,
 Hopeaisille jaloille,
 Kultasille patsahille.

ANNIKKI

(laulaa)

Jopa on kulta kulkemassa,
 Hopea vaeltamassa,

Rahan armas astumassa,
 Mesiänpö metsä antoi,
 Ilveksen salon isäntä,
 Koska laulaen tulette,
 Hyreksien hiihtelette?

KARI

Sanomiks on saukko saatu,
 Virsiksi Jumalan vilja,
 Sillä laulaen tulemme,
 Hyreksien hiihtelemme,
 Eikä saukko ollekkana,
 Eikä saukko eikä ilves,
 Itse on kuulu kulkemassa,
 Salon auvo astumassa,
 Mies vanha vaeltamassa,
 Verkanuttu vierimässä —
 Kun lie suotu vierahamme,
 Ovet auki paiskatkaatte!

(Karhu kannetaan sisään korennossa. PANU, VOUTI, JORMA y. m. tulevat sitä saattaen . . . Metsämiehillä on valkoset suipot päähineet, jotka ulottuvat niskan taa ja rinnan yli.)

ANNIKKI

Terve otso tultuasi,
 Mesikämmen käytyäsi,
 Näille pestyille pihoille,
 Kaunoisille kartanoille!

VOUTI

Hunnut pois tytöiltä!

PANU

Malta, elä vielä!

VOUTI

Tahdon nähdä sen kasvot, joka niin kauniisti laulaa.

PANU

Vuota vähän, kohta saat!

VOUTI

Mitä varten?

PANU

Se on taika semmoinen!

VOUTI

(*matkien*)

Taika semmoinen.

KARI

Minne vienen vierahani
Kulettanen kultaseni?
Tänne tuonenko tupahan,
Vaiko laittanen latohon,
Pannen pahnahuonehesen?

ANNIKKI

Et tupahan, et latohon,
Oma on tehtynä tupanen,
Oma kammari katettu,
Hopeaisista havuista,
Kultasista kaarnasista
Uinaella uupunehen,
Vieriä väsähtänehen.

KARI

Viemme sinne vierahamme,
Saatomme salojen sulhon.

KAIKKI

Viemme sinne vierahamme,
Saatomme salojen sulhon.

*(KARI, JORMA, ANNIKKI y. m. miehet ja naiset menevät laulaen.
Seuraavan kestäessä kuuluu laulu tupaa kiertävänä.)*

VOUTI

Joko on kyly valmis?

PANU

Jo on sauna siitymässä, jo on olet lauteille levitetty.

VOUTI

Kuka oli se esilaulaja tyttö? Tahdon hänet saunottajakseni.

PANU

Annikinko?

VOUTI

Sen heleä-äänisen, sen sulavaliikkeisen ja solakan
... sen vetreän vesakon ... tuo tänne hänet.

PANU

Elä häntä, ota joku muu — ota mikä muu tahansa.

VOUTI

En ketänä muuta!

PANU

Et saa Annikkia saunaan.

VOUTI

Enkö saa?

PANU

On tyttö jo toiselle luvattu. On jo lunnaatkin maksettu.

VOUTI

Kenelle on luvattu?

PANU

Karille.

VOUTI

Saa tyytyä tähteihini!

PANU

Ota joku toinen, saathan heitä.

VOUTI

Vai niin, vai näin pysyy Panu pubeissaan? »Ottanet kenen tahtonet» — sanoit ja kättä lyöden lupasit. — Olkoot sitten kauppammekin puretut. Et saa oravan karvaakaan kaupaksi kuninkaalle. Verosi korotan ja vaadin takaisin anteeksi annetutkin!

PANU

Olet kovin kiivasta miestä. Selvitämme asian tyyneesti. En tiennyt sinun Annikkia tahtovan.

Aho, Panu.

VOUTI

»Ottanet kenen tahtonet» —

PANU

Eikä ole hän yksin omani, on koko heimon oma sodassa saatu. Alkavat miehet hintaa kysyä.

VOUTI

Mikä on hintansa?

PANU

Ylen on iso, kun ei ole kaupaksi aiottu . . . ei saa suuni sanotuksi.

VOUTI

Mikä on hintansa?

PANU

Hintansako —? (*keksii*) kun kymmeneksi vuodeksi kuninkaan verot lahjoittanet — kun kuninkaan metsästäjäksi minut miehineni ottanet ja muita kaikkia mitään myymästä kieltänet — kun luvannet omin apuineni torjuakseni tältä puolen Rajavaaran kaikki, jotka tänne erän ajoon tulevat ja kalastamaan ja kaskeamaan tunkeutuvat.

VOUTI

Ylen on hävytön hinta mokomasta.

PANU

En ole häntä tarjotellut. Kun ei kelvanne, ottanet toisen.

VOUTI

Katso, miten papista suoriut.

PANU

Ei ole minulle minkähän tekijätä.

VOUTI

Reita syyttää sinua isänsä taposta. Vaaditaan sinua vangittavaksi ja on siitä jo kuninkaaseen syyte saatettu. Suoriunet heistä miten voinet. En pane sormeä väliin. Aja orhini esiin!

(Saattue tulee takaisin.)

ANNIKKI

Sinne on saukko saatettuna,
Vietynä Jumalan vilja,
Havuisehen huonehesen,
Katoksehen kaarnesehen,
Nuku siellä salon sulho,
Metsän oiva oikoellos.

PANU

Hunnut pois! *(Naiset paljastavat kasvonsa.)* Annikki,
tarjoo tuliaiset voudille! *(Tuodaan esiin oluthaarikka, jonka Annikki tarjoo voudille. Vouti heittää vielä alemma Annikin huntua.)*

ANNIKKI

Ka, ota!

VOUTI

Otanhan minä ... Odota, elähän mene ... tuoss' on haarikka! — Mikä olikaan nimesi?

ANNIKKI

Annikki.

VOUTI

Annikki —

PANU

(on seurannut edellistä kohtausta)

Kisat käymään! *(Voudille)* Antanet mitä pyysin, niin saanet hänet ikiomaksesi.

VOUTI

Hänet saunaan toimita!

PANU

En saunaan, en hinnasta mistään! — Malta! — *(Puhuu jotain VOUDIN korvaan.)* Niin on paras! — Takkala on suksen keli. — Te nuoret täällä kisatkaa, me vanhat miehet toiseen tupaan maljoja maistelemaan! Onko ateria kohta valmis?

ILPOTAR

Valmis on!

PANU

(Ilpottarelle)

Vouti ei kylvekään.

VOUTI

Minä viinat tarjoon!

PANU

Vouti viinat tarjoo, Panula puolestaan ruuat ja oluet! Riemu tästä remahtakoon!

MIEHET

Vouti viinat tarjoo!

(PANU, VOUTI, ILPO y. m. menevät.)

NUORET

Kuka kisakuninkaaksi?

TOISET

Kari kisakuninkaaksi! Uljas metsästäjä!

KARI

Ruvetkoon joku toinen.

JORMA

Ketä tytöt tahtovat?

TYTÖT

Karia mekin! Karia!

KARI

Riviin tytöt! Pojat toiseen! Kukin omansa ottakoon!

(Kari ottaa ANNIKIN)

ILPOTAR

Orjan otti!

JORMA

Entäpä orjastakin kerran kuningatar koitunee!

EMÄNTÄ

Etkö Joukokin joukkoon yhdy?

JOUKO

En. (Istuu pöydän takana erillään muista.)

KARI

Soitto soimaan, Jorma!

JORMA

Vieläkö vanhan sormet nuorten jalkoja juoksuttamaan. Te laulatte, minä soitan. (*Hyräilee*)

Yks on ystävä minulla
Tämän ilman kannen alla.

Kas niin! Ala, Kari!

(*Karkelo alkaa.*)

KARI

Yks' on ystävä minulla
Tämän ilman kannen alla,
Yksi armas ainokainen
Koko kolmessa kylässä,
Muut ne mustaksi sanovat,
Kekäleeksi kelleävät,
Minun on silmästä simana,
Mesimarja mielestäni,
Vaan on vaiva vuottaessa,
Yksin ollessa ikävä.

MUUT

(*kertovat*)

Vaan on vaiva vuottaessa
Yksin ollessa ikävä.

KARI

Harvoin yhtehen yhymme
Saamme toinen toisihimme,
Vesi on virtanen välissä,

Mieron vihat virtaisemmat,
 Vihat voitan, virrat kierrän,
 Kannan kotihin omani.

MUUT

Vihat voitan, virrat kierrän,
 Kannan kotihin omani.

ILPOTAR

(Annikille ohimennen)

Keiku, mitä keikut — et siinä kauvan keiku.

ANNIKKI

Entäpä kerran keikkuisin minäkin!

KARI

Kun sa istuit, maa iloitsi,
 Kun kävit, käki kukahti,
 Kussa seisoi, seinä paistoi
 Kussa tanssit, tanhut keikkui,
 Tuost' olet tullut, tuosta mennyt,
 Tuossa istunut aholla,
 Kivi on tullut kirjavaksi,
 Paasi on toistansa parempi,
 Korpi kuutta kukkeampi,
 Lehto viittä lempeämpi.

JORMA

(yhtyy ihastuen kerrontaan, kavahtaa seisoaalleen)

Korpi on kuutta kukkeampi,
 Lehto viittä lempeämpi.

On ihana kaunisten karkelo! On suloista laulu ja soitto! On kuin kalevalaisten kisat edessäni näkisin! —
(*PANULLE, joka tulee.*) Anna, Panu, anna Karille Annikkinsa, anna nuoret toisillensa! Kontion peijaiset hänen kaatajansa kihlajaisiksi muutamme!

PANU

Mikä on tämä nyt aika naimakaupan hierontaan.

JORMA

Naimakauppa kaupoista nopehin.

PANU

Vaan ei ajoin kaikin kannattavin.

JORMA

Olisipa ollut alku ihanan tarun, että sinä päivänä, kun Kari Panun hengen pelasti, Panu hänelle siitä palkkioksi immen ihanan omaksi antoi. Virren sinusta sepitäisin! Vanhat vihat sopisimme! Minäkin sinut silloin tietäjäksi tunnustaisin!

ÄÄNIÄ

Anna Annikki Karille!

PANU

Vouti lähtöään laittaa. Puhutaan siitä — hänen mentyään.

JORMA

Lähtöään? Yön selkään?

ILPO

(on tullut, viinalekkeri mukanaan)

Kesken syöntinsä nousi.

JOUKO

*(luukusta ulos katsoen)*Ilpotar jo rekeen peittää . . . mitä se? . . . rekivaa-
tetta huutaa!

PANU

(repäsee ovelta ryijyn)

Vie, Annikki, jouduta!

EMÄNTÄ

Elä sitä, Karittaren Annikille kutomaa!

PANU

Vie kunhan on . . . joudu . . . riennä!

(ANNIKKI rientää ulos.)

JORMA

Mikä sillä semmoinen hoppu . . . ei kylpenytään?

JOUKO

(luukulla)

Vouti tempasi —!

ANNIKKI

(ulkoa)

Auttakaa! Auttakaa! — Kari! Kari!

JOUKO

Vouti vei Annikin, rekeensä reutoi!

KARI

(hyökkää ovelle. Se ei aukea. Syöksee luukulle ja siitä taas ovelle ja lennättää sen selälleen.)

LUUKULLA OLIJAT

Ei saavuta Kari! — Jo sai reen perästä kiinni! — Nahka repesi käteen! — Jo on jäällä vouti — täyttä laukkaa!

NAISET

Annikin vei! — Naisen ryösti! Missä miehet?

PANU

Miehet voudin viinoja särpää! Pitää kokko minkä kynsiinsä sai!

JORMA

Möitkö tytön, Panu?

KARI

(syöksee sisään)

Hevosesi anna, Panu, en häntä muuten saavuta!

PANU

Hiihdä — olethan hyvä suksimies — ken karhun saavutti, saavuttanee hevosenkin.

KARI

Et anna? — Sinunko olikin työtäsi tämä? *(karkaa)*

Panun kimppuun, vetää karhukirveen huotrastaan, vaan ennenkun ehtii iskeä, putoo hänen päähänsä Panun nyrkki ja Kari luuhahtaa lattialle).

PANU

Pysykää loitolla minusta!

JORMA

Henkesi pelastajaa löit! — Tuhoksesi tulkoon! — Kari, odota minua! *(KARI nilkuttaa ulos. JORMA menee mukana.)*

EMÄNTÄ

(huojutellen ruumistaan)

Annoit Annikin hyvänimisen, annoit ainoan iloni.

KARITAR

Voi poikaani! — Voi miniätäni toivottua!

PANU

(rivosti)

Ja mikä hätänä? Ei vouti ijäksensä vienyt! Takaisin tuopi, vähän vaan lainana pitää.

NAISET

Voi kelvotonta mitä puhuu!

PANU

Eikö ole lämmin ollaksensa, omalla morsiusryijyllä maatessansa!

NAISET

Voi häpeämätöntä pilkan tekijätä.

PANU

Pois täältä, akat, ulos ulisemaan! (*ajaa ulos heidät*).
Häitä juomaan, miehet! Häitä kuninkaan pojan, joka
köyhää kosihin tuli! Vieläkö siellä on viinaa lekkerissä?
(*Miehiä on tullut toisesta tuvasta.*)

ILPO

Viel' on viinaa?

MIEHET

Vielä on viinaa, makeata viinaa!

PANU

Kuulkaa, miehet . . .

ILPO

Kuulkaa, miehet, mitä Panu puhuu!

MIEHET

Kuullaan, kuullaan . . .

PANU

Ei nyt tästä päivin puute panulaisia paina. Me
ollaan kuninkaan metsästäjiä!

MIEHET

Kuninkaan metsästäjiä?

PANU

Suoraan kuninkaalle myymme me eikä kukaan
muu. Kymmeneksi vuodeksi on Panun heimo veroista

vapaa! Oman keihään kärellä käännytämme kaikki, jotka tänne kaskeamaan ja kalastamaan tunkevat. Ei pane estettä vouti! Se oli hinta orjattaren! Oliko kauppa kehnosti solmittu?

ILPO

Voi tekoja tietäjän!

PANU

Ei nyt papista pelkoa, jos ei hänestä hyvin ennenkään! On verivihoin voudin kanssa. Uhanneen kuului tullaksensa, ei uskalla! Ei ketänä kanssansa saa.

ILPO

Siin' on mies!

PANU

Täss' on mies, jonka tekoja vielä taruissa mainitaan ja lauluissa lauletaan! Reidan lappalaisen kukistin ja kaikki tietonsa anastin. —

ILPO

Onko ne jo sinulla? Saitko ne? Milloin sait?

KARI

Tyttärellänsä iki-onnet heimolleni ostin!

MIEHET

Hih Panulle!

PANU

Kirkon kirosin, panin papin pataluhaksi! Jos minä teidät oman onnenne nojaan heitin, Ruotsin orjia kohta olitte, Kiesuksen kumartajia! — Jouko, semmoinen on sinulla isä — maista viinaa eläkä noljota, että mies sinus-takin kerran tulisi, tietäjä isäsi veronen; hyvä, jos suu-rempikin vielä: että osaisit loveen langeta, tulevia tiedus-tella . . . Vaan vielä keinot siihenkin keksitään, Reidan henki on hallussamme . . . kun ei vaan sen oma poika . . . ei se . . . — Ette nähneet, miten Kari kaatui?

MIEHET

Nähtiin.

PANU

Vaipui kuin vaate kokoon! Kuka on voimak-kaampi: sekö, joka karhun kaatoi, vaiko se, joka karhun kaatajan? (*Miehet hohottavat.*) Se Jorman kanssa minulle aina hammasta hioo. Vaan sen minä sanon, että ennen Väinämöstä ja sepоста Ilmarisesta loppuu tarujen tieto kuin Panusta tietäjästä ja kaikkein tarujen taitajasta, kaik-kein haltijain haltijasta! Ja vielä senkin karsikkoon tuleva kansa kerran uhrinsa kantaa! — Juokaa miehet! (*JORMA tulee.*) Juo sinäkin, Jorma! Keyennä mielesi kaiveet! Nyt on ilon päivä!

JORMA

(*sysää haarikan luotaan*)

Voi surkeutta! Voi kauhun päivää!

PANU

Mikä hätänä?

JORMA

Voi surkeutta! — Tulimme Karin kanssa Korpi-
kosken niskaan — siinä naisen jälet lumessa — rais-
kaajansa reestä oli irti reutoutunut — oli kaatunut ja
aina noussut — jyrkimmän kallion kohdalla oli koskeen
syössyt.

NAISIA

(joita on tullut Jorman jälestä)

Koskeen syössyt!

JORMA

Siell' on nyt Annikki ja kosken kurkulla sinulle,
Panu, kosta huutaa . . . huutaa, huutaa eikä ikänä ääni
sorru.

ILPO

Liekö ollut Annikki?

JORMA

Kenen lienee tämä punanen päähinenauha? Ka-
tajaan oli tarttunut, siitä löysin.

EMÄNTÄ

Annikin on otsanauha —

PANU

Välipä orjattarella! Reidan sikiöllä!

JORMA

Ei ole orja enää Annikki. Vapaa on vainaja. Eivät ole henget hallituksesi alaiset; eivät ole milloinkaan olleet. — Kosken kivissä hento ruumis kolajaa, ei raukka haudan rauhaa löydä.

MUUAN MIES

Ei ollut hyvä teko tämä Panulta.

EMÄNTÄ

Voi ainoiseni Annikkini, lempilapseni, tytär tuiretuinen, onneton sinuas; — hoidin, huolehdin äiditöntä, vaalin, varjella koetin; — veden alle valvattini, kosken kuohuihin kultaseni, silmäteräni suosittuni; — voi omani, voi iloni, sinua ikäni itken, elinikäni suren, huolin hoilaelen.

KARITAR

Voi toivottuni, tyttäreni, voi lapseni laatuiseini, voi miniäni mielitiettyäni, — toivoin liekun liikuttajaksi, kehoisen keinuttajaksi, iloksi öitteni yksinäisten, — sinne katosit kaunoiseini, kainoiseini, suistuit surujen suuriin suvantoihin, et tule takaisin ilmoisna ikänä ilmoille näille ihaloille, kovin kurjille kujille, et pihoillemme pahaisille, armas Annikki omani (*menevät itkien. JORMA on heitä kanteleella säestänyt.*)

(*Ädnettömyys.*)

MIEHET

Voi, voi, ei olisi pitänyt.

ILPO

Kun ei vaan alkaisi kummitella haudaton henki. Uhrataksesi pitäisi, Panu, kotihaltija lepyttääksesi, että tuon tulemasta estäisi.

MIEHET

Uhraa, Panu, lepytä, anna pitoherkuista parasta.

PANU

Mitä mä sille suun tukkeeksi! Jouko, tule tänne! Pane ovi kiini, ett'ei kuulu akkain ulina! — Vie uhri kuolleen muistoksi saunakuusen juureen haltijalle.

JOUKO

Mitä ma vien?

PANU

(etsien)

Vie . . . vie . . . Tuoss' on, kaada kaikki, valele, että kerran saa tarpeensa — viinaa se on!

JOUKO

Viinaa!

PANU

Ka, viinaa, voudin viinaa! Vouti kun tuhosi tytön, niin on sen tavara lepytysuhriksikin omansa. Vie koko lekkeri!

PANU

Vaan jos —?

Aho, Panu.

PANU

Mitä siinä vapiset? Tee sinä niinkuin minä käsen! Opi kerrankin tietäjän toimia tekemään! Annetaan äijälle viinaa, ei ole eläissään viinaa saanut, maitoa on kaiken ikänsä juonut—akkain elätti . . . jospa nyt vanha mies saisi kerran vähän karvaampaakin!

JOKU MIES

Elä häpäse kotihaltijaa — ei hyvä peri.

ILPO

Jos ottaa pilkaksi ja suuttuu?

PANU

Aina minä yhden pikkuhaltijan . . . on niitä isompiakin!

ILPO

Vaan jos humaltuu ja yltyy tuhojaan tekemään, hyvä haltija?

PANU

Olisi soma kerran nähdä humalaisenkin haltijan tekoja. Olisi soma nähdä, saisiko tuon taialla taltuteksi? — Sinun pitää oppia uhraamaan, Jouko! Elä pelkää! — Annetaan äijälle viinaa!

MIEHET

Annetaan äijälle viinaa!

(*JOUKO menee.*)

JORMA

(itseksseen)

Pyhän haltijan karsikkokuusi häväistään, jonka alle ensimmäiset Panut majansa rakensivat, jonka juurella esi-isät lepäävät, jota on satoja vuosia vaalittu ja hoidettu ja hyvitetty . . . jossa haltija milloin käkenä kukkuu, milloin peippona pesii, milloin oravana kurakehtelee, milloin myyränä juuria kaivaa.

PANU

Minulla on paremmat haltijat! Pyhemmät puut!

JORMA

(yhtäkkiä kimmastuen, ääni väristen)

Paremmat haltijat! On sinulla epähaltijat! Omat tekemäsi ja omat näköisesi! Puujumalat, Lapista lainatut, variksen pelätit, uhreille ahnaat, veroille persot, koko heimon köyhdyttäjät. Ei Väinö semmoisia, ei Väinö puujumalia —

PANU

(pilkallisesti)

Väinö, Väinö —

1:N MIES

Totta on, mitä Jorma sanoo!

2:N MIES

Loruja Jorman puheet!

(JOUKO tulee.)

PANU

No, mitä sanoi? Pitikö hyvänään? Joiko viinaa Jorman Jumala? *(Toiset nauraa, toiset panee vastaan.)*

JOUKO

Tohisi ja kohisi . . . ritisi ja rusahteli . . . minä kaukaa . . . minä viskasin . . .

ILPOTAR

(syöksyy sisään)

Panu! Panu! Sinne tuli mies meille — suksilla hiihtäen — mustissa vaatteissa — sanoi olevansa Kontolan pappi!

PANU

(hyppähtäen)

Kontolan pappi? — Yksinkö tuli?

ILPOTAR

Oli toinenkin pieni mies mukanaan. Reita sanoi olevansa — Reita Reidanpoika.

PANU

Reita!

JORMA

Annikin veli.

PANU

Elä päästä häntä sisään!

ILPOTAR

Tuli jo. Ei lupaa kysynyt. Sanoi kansaa kastaamaan tulleen ja huomenna Panulassa saarnaavansa.

JORMA

Siinä se nyt on!

PANU

Mikä on?

ILPO

Minä tapan hänet, jos sallit!

ILPOTAR

(kunnioituksen ja ihmettelyn ilme äänessään)

Se on niin pitkä, että kun oikasihe, niin lakki lakea hipoi.

KOLMAS NÄYTÖS.

Vanha ränstynyt tupa Panulassa. Orsilla on työkaluja, reen jalaspuita, tekeillä oleva poronpulkka, suksipuita y. m. Vanha kiuvasuuni. Perällä ovi etehiseen. Samassa seinässä on luukku ja on sen ja oven välistä pari hirttä pois lahonut, niin että voi nähdä etehisen ja sen perällä olevan toisen tuvan oven. Toisesta tuvasta kuuluu MARTINUS OLAIN saarnaava ääni. Väkeä liikkuu etehisessä ja tunkeilee takimmaisena tuvan oven edessä, joka avautuu ja sulkeutuu.
(EMÄNTÄ, JOUKO, HELENA ja VAIMOJA.)

MARTINUS OLAIN ÄÄNI

— hän on suuri ja voimakas Jumala — ei niin-
kuin teidän haltijanne — pahoja henkiä ja perkeleen
sikiöitä — antaa teille parhaan, mitä — antaa iankaikki-
sen elämän —

1:N VAIMO

Kuule, mitä sanoo! — Menisikö tuota kuulemaan?

2:N VAIMO

Onhan siellä jo muitakin — tupa täynnä — tule
pois.

1:N VAIMO

En minä . . .

2:N VAIMO

Nyt tuon omin korvin kuulisi.

(Toinen ryhmä vaimoja tulee perältä.)

3:S VAIMO

On sillä Jumala, jos lie semmoinen kuin sanoo.

4:S VAIMO

Kun lupaa iankaikkisen elämän, niin ett'et kuole
vaikka henkesikin heität — niin sanoi.

2:N VAIMO

Kuule taas, mitä sanoo!

5:S VAIMO

Ottaa luokseen se Jumala — taivahisin!

3:S VAIMO

Etkä muuta tarvitse kuin että olet niinkuin se
neuvoo — lupasi kädestä pitäen neuvoa.

4:S VAIMO

Ollappa omat haltijat semmoiset!

5:S VAIMO

Vaan jopa oli virtensä kaunis.

3:S VAIMO

Kun pääsisi jostain lähempää kuulemaan. — Kun saisi itsensä nähdä . . .

EMÄNTÄ

Menkää ulos, kiertäkää karsinaluukun alle, sieltä sen kuulette ja näette.

3:S, 4:S JA 5:S VAIMO

Onko se auki . . . sinne menemme! (*Menevät.*)

1:N JA 2:N VAIMO

Mennään mekin! (*Menevät.*)

EMÄNTÄ

Jo ovat houkkoja . . . Eivät ole nämä Ruotsin papin menot minusta niin mitäkään — ei messua, ei pyhää savua. Toista oli, Jouko, kun Valamon pyhät miehet pogostahan tulivat.

HELUNA

Elkäähän, emäntä, kun kielsi ketään orjanaan pitämästä — kuta huonompi olen, sitä parempana sen taatto taivahinen minua pitää, — kuta kurjempi ja kunnottomampi, sitä rakkaampi olen.

EMÄNTÄ

Vai niin?

HELUNA

Sanoi pahat henget maanalaiseen vankeuteen heittäneensä ja sinne sitoneensa; ja tappaneensa sen käärmeen jota saatanaksi sanotaan.

JOUKO

Käärmeen tappaneensa —?

EMÄNTÄ

Mitä isäsi teki taikamajalla menn' yönä?

JOUKO

Reidan henkeä minuun taas manasi . . .

EMÄNTÄ

Sen käärmettä sinuun manasi?

JOUKO

Minuun.

EMÄNTÄ

Tapa se käärme, ennenkun —

JOUKO

En minä uskalla . . .

EMÄNTÄ

Minä tapan!

JOUKO

Elä tapa . . . elä . . .

EMÄNTÄ

Minä tapan . . . tapan jo tänä päivänä!

HELUNA

Kun on kaikki pahat haltijat sitonut, niin on sen-

kin sitonut. Eivät ne nyt enää mitkään kenellekään mitään mahda!

EMÄNTÄ

Ollappa totta, mitä sanoi.

HELUNA

Totta se on . . . se sanoi sen. Omasta suustaan kuulin. Vaan ei muuten osaa auttaa, jos et hänelle lupaudu, kasteelle käy. Minä kastatan, menen illalla Ilpolaan, sinne kutsui.

JOUKO

Minäkin menen!

EMÄNTÄ

Elä sinä sinne mene . . . elä sinä sen kastettavaksi. Etkö muista, mitä puhuttiin?

HELUNA

Lähden häntä taas kuulemaan — ei täältä kuule — tulkaa emäntäkin.

(HELUNA ja EMÄNTÄ menevät.)

JOUKO

Isä ruokkimaan káskee — äiti tappamaan —

(tekee epäarvoivia liikkeitä, menee.)

MARTINUS OLAIN ÄÄNI

— ei häntä uhreilla lumota — eikä lahjoilla — eikä loihduilla — eikä taioilla — hän on taivaan ja

maan herra — hallitsee ja vallitsee — »Minä olen Herra sinun Jumalasi —»

ILPOTAR

(tulee toisten naisten kanssa)

Jo se minulle sen kaiken eilen haastoi. Kylyyn vein ja vastat haudoin.

1:N VAIMO

Et pelännyt kylyn pilaantuvan, Ruotsin rienan tarttuvan?

ILPOTAR

Oli varaukset.

2:N VAIMO

On ne Ilpottarella varaukset.

1:N VAIMO

Sinä aina kaikki kylvettää saat, voudit, Panut, papit. Halasiko?

ILPOTAR

Ei halannut; ei tämä —. . . Vaan tenho siinä on ilmankin, mikä lienee; kun käteeni tarttui, niin polvet nivelistä pehmitti ja rinnan aluksen riudutti.

1:N VAIMO

Sitä on niin kumma kuunnella . . . ei tahdo saada henkeä vedetyksi . . . on niinkuin siihen paikkaansa painaisi.

2:N VAIMO

Minua ikäänkuin nostaa . . . luokseen nostaa.

ILPOTAR

Niin, niinkun sitten tupaan tultiin, niin siellä kaiken tietonsa haastoi. — Panu neuvoi, miten udella, käski salaisia sanojaan väijyä — vaan niitä en saanut, ei sanonut itsellään niitä olevan. Vaan kyllä ne on sillä suojelijat sanansa. Ei olisi muuten uskaltanut yksin tulla, Reidan poika vaan turvanaan. »Etkö pelkää sutten syövän?» kysyin. Ei sanonut Panua pelkäävänsä. Sanoi olevan itsellään semmoisen haltijan, joka oli kerran pelastanut miehen, minkä olivat petojen pesään heittäneet; niin kun lankesi polvilleen ja veisasi virren ja kätensä ristiin pani, niin niitä tulivat nuolemaan.

1:N VAIMO

Käsiä nuolemaan, olipa se taika — vai kädet ristiin . . . mitenkä? näyttikö?

ILPOTAR

Näytti — näin, ei kuin näin, näin se oli.

2:N VAIMO

Ei pidä näyttääksesi sitä Panulle . . . tempun tietää, saa tuhotuksi.

ILPOTAR

En näytä . . . en olisi salaisia sanojaankaan sanonut. Olisin pitänyt omina tietoinani. Ei siihen Panun taiat

tepsi; sentähden se sitä pelkää, yhtä miestä, kaiken kansan lumoavan luulee.

1:N VAIMO

Vai pelkää Panu?

2:N VAIMO

(kuiskaa)

Minä häntä en surisi, jos pappi Panun voittaisikin.

3:S VAIMO

(samoin)

No, en totta minäkään — ei Panun tiedot tämän tietojen veroiset.

2:N VAIMO

Panun tiedot — pyh!

ILPOTAR

Sen jumalalla on ollut poika, joka on ilmo-ihmisenä maan päällä vaeltanut . . . vaan olivat ottaneet sen kiinni pahat ihmiset ja naulinneet ristin puuhun ja siihen tappaneet Ristin-Kiesuksen.

1:N VAIMO

Tapettuko se onkin — Ristin-Kiesus?

ILPOTAR

Eikä — vaan tuo olikin noussut kuolleista ja mennyt takaisin taattonsa luo taivaaseen.

2:N VAIMO

Vai kuolleista noussut? Semmoisia sinulle haastaa, ihmeitä kaikkia . . . mahdoinpa saada olla minäkin kuulemassa!

ILPOTAR

Tulkaa meille — siellä häntä haastatteleimme — sinne täältä palaa! Ei olisi tänne tullutkaan, jos oli isompi tupamme.

(Menevät.)

MARTINUS OLAIN ÄÄNI

— tulkaa siis hänen luoksensa — tulkaa hänen huoneeseensa — en tahdo teitä väkivallalla pakottaa — en lain miekka kädessä — rauhan tuoksuva tuomen oksa — Jeesuksen Kristuksen nimeen —

(MIEHÄ tulee.)

1:N MIES

On maailma tietäjiä täynnä tähän aikaan. Olen nähnyt heitä jo kolmet neljät erilaiset eläessäni. Itsekukin omia haltijoitaan kehuu. Reitavainajan aikana oli se loveen lankeileminen ja tulevien tiedusteleminen sitä ylintä tietoa; Jorma alinomaa sitä Väinöään vatvoo, Panu taikoo ja temppujaan tekee eikä muu kelpaa; tällä papilla on Ristin-Kiesus — mikä sitten lienee se. Yhden haltija maassa mataa, toisen puussa piilee, kolmannen jossain taivaitten takana. Yksi kuvat pystyttää, toinen ne maahan kaataa — kaikki omiaan tyrkyttää, mene tiedä, mikä heistä paras.

2:N MIES

Ei kysy uhreja tämä tietäjä — ei vaadi vuotuisia veroja — tulee omillaan toimeen.

3:S MIES

Helppo tuntuisi olevan hyvittää sen haltija —

1:N MIES

Panu täällä yhä maksuja ylentää, aina uusia uhreja vaatii.

3:S MIES

Eikä kuitenkaan enene riista metsissä, ei viljan saanti vesissä parane.

1:N MIES

Vaan koommin kuin vähenee.

2:N MIES

Mahtaisiko olla tästä Kiesuksesta metsämiehen haltijaksi? Osaisiko eräonnen antaa?

1:N MIES

On Kontolaisille onni ollakseen — hyvin hyötyvät, ylen ävertyvät.

3:S MIES

(metittyään)

Koettanut tuon tietäisi.

1:N MIES

(mietittyään)

Ettäkö jos antaisi vettä päähänsä valella?

3:S MIES

Pois pudistaisi, jos ei hänestä apua. *(näkevät Panun tulevan)* Vaan salaa Panulta! Lähdemme, jo tuo kuultiin — ei ole uusista usoista, vierahista valtijaista. *(Menevät.)*

(PANU näkyy seinän aukossa tulevan ja pysähtyvän kuuntelemaan. On epäröivän näköinen. ILPO tulee tuvasta, mieli kuohuksissa.)

ILPO

Yhä se siellä puhuu, hörössä korvin kuuntelevat!

PANU

Niin, akat —

ILPO

Miehet myös — loittonevat, aikovat lähteä — eivät malta — taas takaisin palaavat.

PANU

Mitä sanoo?

ILPO

Sanoin suloisin lumota koettaa, virsin viehkehin viehättelee. Reidanpoika veisua kanteleella säestää. Sai jo herkkäverisimmät säveliinsä yhtymään. On Panun

tietäjän omassa tuvassa ristinvirsi veisattu. Kirkon haltija oman kattosi alla elämöi, sinä täällä takapihoilla piilet. Siinä ollaan! On minulle kuin unen näköä tämä! En uskonut, jos joku eilen sanoi. Ei olisi pitänyt päästääksesi puhumaan. — Vai onko sinulla siinä mikä taika?

PANU

Jos estin tulemast, alkoi Jorma miehineen hokea: ei uskaltanut Panu, pelkäsi tietojaan; nyt sanovat: ei pelännyt Panu tietojaan, on itsellään paremmat.

ILPO

On paremmat, onpa tietenkin. Vaan pois olisi ovelta käännytettävä ollut! Mahdoit antaa minun —

PANU

En arvannut kenenkään häntä kuulemaan käyvän.

ILPO

Ja tupa väkeä tulvillaan!

PANU

Kysyin arpaa: horisi haltija, ei mitänä neuvoa osannut. — Eikä saanut Ilpotarkaan sanojaan.

ILPO

Ei siihen sanoja tarvis.

Aho, Panu.

PANU

On hänellä se Reidan poikakin turvanaan. Olla minulla nyt isänsä taiat!

ILPO

Et siihen taikoja tarvitse. Olet kuin lumoissa, Panu. Ei liene saanut sinuakin silmätyksi.

PANU

Silmätyksi?

ILPO

Sen on voima silmissään — ja sanainsa soinnussa.

PANU

Niissäkö — ?

ILPO

Mahdoit antaa minun menn'yönä. — Vaan kun vielä sallinet — vaikka oma henkeni menköön!

PANU

Koko Kontola siitä kimppuumme kävisi, sota syttyisi.

(Kuuluu veisuuta.)

ILPO

Sota siitä syntyy sittenkin! Yksin nyt tuli, tulee toiste miehineen! Eivät nyt uskaltaneet, vielä Panua pelkäsivät. Näkevät, että tulee ja menee pahin vihamiehesi eikä naarmua nahkaansa saa ... rauhan kello nyt Kiesuksen kaulassa kalkattaa, sodan torvea huomena toittottaa. Niin kävi Kontolassa, niin käy täällä. Tuopi erämiehet,

kaskimiehet, kalamiehet kutupaikoille, tunkevat meidät täältä niinkuin muinoin tunkivat taattomme sieltä. On tapettava valloittaja, ennenkun valtaan pääsee, on uuden uskon tuoja aina tuhottava —

PANU

On tuhottava, — vaan niin, ett'ei kukaan kuule eikä kukaan näe . . .

ILPO

Niinkuin Reita vainaja?

PANU

Juuri niin.

ILPO

Nyt jo miehetkin virteen yhtyy! *(kuuluu taas papin puhetta)* — Kastettavaksi kutsuu! — Ilpolaan! — meidän pirttiin!

PANU

Elä päästä häntä sinne! — Salpaa ovet sisältä! — Vie sana toisiinkin taloihin! — Taipaleelle hänet yön selkään ajamme — —

ILPO

Entäs sitten?

PANU

Eksyy — hankiin hukkuu —

ILPO

No niin, nyt on ennallaan — jo loi Panu lumonsa!

PANU

Joudu — riennä! (*ILPO menee.*)

MARTINUS OLAI, matkatamineissa, papin kauhtana ja kaulus harmaan sarkatakin päällä, poronnahkakengät jalassa, esiintyy varmasti, melkein käskevästi. REITA, kannel kainalossa. JORMA, EMÄNTÄ, JOUKO, ILPOTAR, HELUNA y. m. kansaa, joista osa tulee sisään, osa jää porstuaan.

OLAI

Et tullut minua kuulemaan, Panu.

PANU

(*istuu syrjin*)

Tiesin loruiksi luotehesi. Nyt sen muutkin tietävät.

OLAI

Jos tulit minua kuulemaan etkä puheitani piillyt, niin sait tietää, mitä heimollesi haastoin. Selitin heille, mikä on ero heidän haltijainsa ja minun Jumalani välillä. Eivät ole tähän saakka ainoasta oikeasta Jumalasta mitään tienneet. Nyt hänet jo tuntevat ja pian omaksensa ottavat.

PANU

Ei heistä kukaan sinun jumalaasi omista. Ovat omamme paremmat. Ei Panujen heimo ikänä Ruotsin Kiesusta kumarra. Turhaan täällä suutasi soitit. Mennet rauhassa kotiisi, kun kohta menet.

OLAI

Menen, kun olen tehtäväni täyttänyt, heimosi kاستanut ja pyhän kirkon yhteyteen ottanut. Vasta sitten

menen, — kohta taas takaisin tullakseni. On käsky kuninkaalta rakentaakseni kirkko Korpivaaraan.

PANU

Kirkko?

OLAI

Paikan jo eilen tullessamme Reidan kanssa katsoimme. Suven tullen saavun tänne sen perustusta panemaan. On tasanen kenttä koivujen keskessä niemenenässä, jonka käritse tie Kontolaan kulkee.

PANU

Uhrilehdon niemessä?

OLAI

Siihen sen rakennamme ja hirret vaaran rinteestä vierestä kaadamme.

PANU

Pyhän uhrivaaran! — Mennet täältä, ennenkun sinut koirillani kylästä ajatan!

OLAI

En sinulta tulolupaa kysynyt, enkä myöskään pois-käskyäsi kuule. — Käykää kanssani kaikki, jotka haluatte lisää kuulla! Odotan teitä Ilpolassa. — Reita, kannan kirjani! — Panu, kun hyvällä taipunet, ei sotaa syty, — jos vihaan nouset, tiedä, ett'ei esivalta miekkaa hukkaan kannan. — Seuratkaa minua! Käykää kanssani kaikki, jotka tahdotte kasteen omistaa. (*Menee.*)

(Väki ei tiedä, mitä tehdä, osa jää seisomaan, toiset tekevät liikkeitä lähteäkseen.)

PANU

(ivaten)

Seuratkaa häntä! No, miks'ette mene! Sodan nostaa, koko heimon vankina Kontolaan vie — yksi ainoa mies! Juoskaa jälessään, ennenkun jättää! Ottakaa kirveenne miehet, rientäkää hakkaamaan ikihongat pyhän uhrivaaran rinteeltä! Kaatakaa kaskeksi pyhä lehto! Mitä seisotte? Suuttuu teihin uusi tietäjänne!

MIEHET

Emmehän me . . . emmehän me muuta kuin . . .

PANU

(kuohahtaa)

Ettehän te! Ettehän te muuta kuin päiväkauden paljain päin hänen edessään seisotte!

1:N MIES

Hattu oli mulla päässäni!

2:N MIES

En avopäin seisonut.

3:S MIES

Saanneehan tuota kuunnella.

PANU

Annatte loihtujansa ladella ja omia haltijoitanne häväistä! Ja akat kilvan virsiänsä vetelevät!

NAISET

Emmehän me . . . vaan kun se niin . . . kun sanat suuhun pani ja kannel säveltä säesti.

PANU

En häneen kädelläni koskea tahtonut, menköön kylästä niinkuin tuli. Mutta tietäkää se, että ken hänet enää luoksensa laskenee, ken hänelle ovensa avannee, tai häntä ruualla, juomalla, töillä tai neuvoilla avustanee —

1:N MIES

On oikeassa Panu — ei ole häntä suosittava kenenkään. (*Menee.*)

2:N MIES

En kai minä . . . (*Menee.*)

3:S MIES

Saa kai minun oveani kolkuttaa — vaikka kynnykseni eteen paleltukoon ja kuolukoon, en salpaa nosta. (*Menee.*)

JORMA

Et kai häntä tuon pyryn selkään — yötä vasten.

ILPOTAR

(*ja jotkut muut*)

Nouseeko pyry? — Mistä se nyt? — Äsken taivas vielä kirkkaana kajotti.

JORMA

(*luukkua raottaen*)

Niin sakeana tupruaa, ett'ei pihan yli näe.

PANU

*(näkyy että hän keksii sen)*Nousee mikä nostettu on! *(Menee.)*

1:N NAINEN

On pyry Panun nostama.

2:N NAINEN

On ilma tietäjän tekemä.

3:S NAINEN

Ei pidä Panua suututtaa.

(Menevät.)

JORMA

Ei heitä hyvä peri. *(Menee.)*

ILPOTAR

Oli tyhjä konttinsa — nälkään nääntyvät. *(Menee.)**(EMÄNTÄ ja JOUKO ovat jääneet.)*

EMÄNTÄ

Jouko, ota tämä mytty . . . Panulla on paha mielessä, aikoo tappaa nälällä ja vilulla erämaahan . . . en soisi Reidan pojan . . . hae käsiisi, hiihdä, kunnes saavutat, anna tämä . . .

JOUKO

Onko pyry isän nostama?

EMÄNTÄ

Olipa kenen tahansa . . . joudu, ennenkun jälki peittyy!

JOUKO

Vaan jos isä — (*menee.*)

JORMA

(*tulee*)

Ei heitä hyvä peri . . . eksyvät tuiskuun . . . Ei eteensä näe.

EMÄNTÄ

Ehkä jossain suojaa saavat . . . Mitä sanoo Jorma, olitteko kuuntelemassa?

JORMA

Kaikki kuulin. On totta toinen puoli, toinen touhua. Sanalla Väinökin vihat voitti, sanaan tämäkin turvaa. Ei pahaan neuvo, kun neuvoo hyvään ja rakkauteen. Niin tuntui tekevän. Sitä täällä tarvittaisiin, kun tapetaan, raiskataan . . . Vaan miksi vaatii sitä varten hyvät haltijat hylkäämään? Ei se heidän syynsä. Miksi tahtoo kirkkonsa uhriniemeen rakentaa ja miksi puut hyvältä vuorelta kaataa? Eikö paikkaa muualla, eikö muualla puita? Eikö mahdu rinnan elämään hyvät haltijat yhden niinkuin toisenkin? Väinön tiedän, Tapion tunnen, heitä hyvittelen, heille uhrini kannan ja Väinön viisauden askeleitani johtaa annan. Ei ole minulle hänen Kiesuksestaan, mutta paremmaksi hänetkin arvaan kuin Panun puujumalan, jonka kuvituksen pyhälle vuorelle pystytti. Siitä on tullut kaikki kurjuus ja kaikki Karjalan pahat, siitä

viljan vähyys, siitä kalan kaipuu. Olisin nuorempi, miehet kääntäisin, miehet nostaisin, kuvatokset kaataisin, vanhat haltijat arvoonsa ylentäisin. Ei olisi silloin pelkoa Ruotsin jumalasta, ei Ristin Kiesus mitään mahtaisi. Nyt tulee — saattepa nähdä — omakseen ottaa. Vaan vir tensä oli kaunis.

EMÄNTÄ

(joka ei ole kuunnellut JORMAN puhetta, vaan levotonna ja hajanmielisenä milloin ovea milloin luukkua raottanut)

Kuulisitpa, taatto, kerran Valamolaisten veisuun, kuulisitpa monasterin kellojen helinän . . .

JOUKO

(tulee hengästyneenä.)

EMÄNTÄ

Näitkö? Löysitkö missä?

JOUKO

Olivat ensin Ilpolan tupaa kiertäneet, sitten saunaan yrittäneet . . . sieltä Kuismalan saunaan. Vaan kun eivät mihinkään päässeet, niin tuohon tulleet Reitalan vanhaan saunaan ja tulen virittäneet.

EMÄNTÄ

Siellä säilyvät, sinne ei Panu uskalla! Pelkää sitä paikkaa!

JORMA

Paha oli ilme Panun silmässä . . . ei mitänä pelkää . . . lähden tarkastelemaan . . . *(Menee.)*

JOUKO

Jos isä saa tietää . . .

EMÄNTÄ

Minne heitit mytyn? Eikö kukaan nähnyt?

JOUKO

Oven eteen heitin . . . seinään kolahutin. Vaan oli suksen jälki ennen minua kiertänyt.

EMÄNTÄ

Jotain hankkivat — kuka siellä etehisessä haparoi — ripaan tarttuu — (*Reita tulee*) Reita? Mistä tulit? Elä tule tänne, mene sinne, missä olit. Tuleeko pappikin? Minne jäi?

REITA

Jäi saunaan lepäämään. Tulin siskoani tapaamaan.

EMÄNTÄ

Annikkiako?

REITA

Annikkia tulin näkemään . . . täällä lienee . . . joku meille ruokaa toi . . . oli äitivainajan huiviin pantu.

EMÄNTÄ

Tunsit äitisi huivin?

REITA

Tokihan tunsin, punaraitaisen, vinoristin kulmassa, keskellä viisikannan.

EMÄNTÄ

Annikin oli huivi. Voi armias auttajani! Veli tuli siskoaan tapaamaan. Eilen vielä kukkana keikkui, morsiona mairehena — vouti rekeensä reutoi.

REITA

Voudille annoitte?

EMÄNTÄ

Panu antoi.

REITA

Panu?

EMÄNTÄ

Koskeen tyttö juoksi, kuohuihin hukuttihe. Siskosi Panu tuhosi, isäsi tuhosi, sinutkin vielä tuho.

JOUKO

Henkesi käärmeeksi muuttaa, niinkuin isäsi —

REITA

Muuttiko käärmeeksi isäni hengen? *(Pelko kohoo hänessä kohoomistaan.)*

EMÄNTÄ

Niin teki, sen hänen omaan pääkalloonsa sulki — siellä vankina kiduttaa — joudu täältä . . . heitäte suk-

sillesi, hiihdä taaksesi katsomatta — soisin teidän täältä hengissä pääseväanne — olet Annikin veli — puhui niin kauniisti — vaikk'ei virtensä valamolaisen veronen —
(etehisessä alkaa tulen loimo punottaa seinää) mikä tulen loimo se tuolla — mikä siellä palaa?

JOUKO

(avaa luukun, jolloin loimo valasee tupaakin)

Reitalan saunahan siinä palaa!

EMÄNTÄ

Reitalan sauna palaa! Hirmuja tekevät! Auta armias, hänet elävältä korventavat. Yhä yltyy! — Joudu, Reita, apuun — joudu, mene — minä menen *(menee.)*

REITA

Isäni tappoi — käärmeeksi muutti — Annikin tuhosi. —

EMÄNTÄ

(juoksee takaisin)

Panu tulee -- täältä mene . . .

REITA

Panu tulee! *(Rientävät etehiseen eri haaroille. REITA on yhä kasvavan kauhun vallassa.)*

(ILPO ja PANU tulevat.)

ILPO

Pönkän panin — nukkuivat, eivät mitään kuulleet. Sytytin pistekodan, hulmahti kuin havukaski tuleen . . .

siellä ovat molemmat . . . on se nyt niin lujassa, ett'ei sisästä aukea. (*Nauraa sisäänpäin, äännettömästi.*) Löysivät mitä lähtivät hakemaan. Panun polttaa uhkasi, Panu hänet itsensä poltti, loihti loukkuun menemään, sikeään uneen nukutti, kärvensi kuin metsähiiret kasken lahokantoon, paistoi kuin nauriit. Siinä palavat pappi ja Reidanpoika, Lapin viimeinen sikiö!

PANU

Isänsä omassa saunassa! Että sen sittenkin siihen polttamatta jätin, kun kaikki muut Lapin saunat tuleen pistin! Mikä antoi minulle oiva haltija sen päähän piston! Vaan oli aika viimeinkin tuhota. Ties mikä olisi vastus noussut. Vanha Reita minua aina ivasi ja ilkkui! Aina halvensi ja häpäsi heimon kuullen! Ei minusta tietäjäksi, ei minusta uhripapiksi, ei minusta heimon haltijaksi! Hänellä yksin salatiedot, minulla kaiken mieron mahti, hän kettu kavala, minä vainuton kylän rakki, hän haukka taivaalla, hän kokko korkeudessa, minä siipisato lintu, joka maata pitkin räpyttää ja rääky. Aikansa ilkkua annoin, kun tuli oma aikani —

ILPO

Raudan rintaansa iskit!

PANU

(*rivosti*)

Nuolen selkäänsä upotin! Suulleen suohon suis-tui, rääkyi ja räpytti, potki polulla poikkiteloin. Kun viimeisiä henkiään haukotteli, eteensä hyppäsin, kahta

kämmentä yhteen löin ja huusin: »henkesi minua iankaiken palvelkoon!» Sen kuuli ja vielä kirotta ehti: »käärmeeksi henkeni, maan alle matelemaan, kantapäätäsi puremaan!» — ja sinne meni, kaikki haltijansa mukanaan vei, en luulut heitä ikinä halttuuni saavani.

ILPO

Vaan saithan ne?

PANU

Käärmeenä henkensä kuleksi. Vuotta kolme kun oli kulunut, kallonsa maasta kaivoin ja tuonne saunaansa vein. Niin päivänä muutamana käärme kynnyksen alla loikoi, kaulaa koukisti, niskaa nosti, sähisten päätänsä kohotti. Minä pihdin niskaansa, omaan kalloonsa ajoin, sen taikamajaani vein ja sinne salpasin — siellä on. Hyvin menestyin, kaupat kävi, veteli viljan saanti. — Poikansa tänne lähetti, aikoi onnen ottaa, usutti papin päälleni — siellä savuna sakeaan ilmaan nousevat, siellä kärynä korkeuteen kohoovat! — Oli se uhri haltijalle, oli se uhri haltijalle, Jouko! On siinä uhria vielä sinunkin iäksesi, Jouko! Tuhannen uhriharän veroinen! Eilen Annikki veden vaelle, tänään . . .

JORMA

(tulee)

Sinäkö, Panu, Reitalan saunan sytytit!

PANU

Ja entä jos sytytinkin! Parempi polttaa kuin palaa. Uhkasi polttaa minutkin.

JORMA

Ei ennen näin vihamiestä vastaan käyty, eivät totta tosiaan Kalevan urhot nukkuvaa miestä saunaan salvanneet ja elävältä polttaneet. Ilmiotteluun vaativat, miekkojansa mittelivät ja vuorotellen iskivät. Häpeän sukuani!

PANU

Aika aikaa kutakin!

JORMA

Etkä häntä sittenkään surmatuksi saanut. Pois pääsivät.

PANU

Pois . . ?

JORMA

Ei ollut pitänyt oven pönkkä.

ILPO

Pitämän piti! — ell'ei joku ulkoapäin avannut.

PANU

Sinäkö, Jorma?

JORMA

En ehtinyt, ei tarvittu, oli toinen jo työni tehnyt.
— Ei tehonut tulikaan.

PANU

Ei lie tuli tehonut, tehoo pyry ja pakkanen!

JORMA

Et saa sitä miestä koskaan surmatuksi sinä. On suurempien suojassa, sen näen. Lapin haltijat Reitaansa varjelevat, Ristin Kiesus pappiaan, ei ole Panulla heitä vastaan muuta panna kuin — puujumalansa.

PANU

(yhä enemmän raivostuen)

Ei siinä jumalia tarvita, missä käsi rautaan kykenee! Olen oma jumalani kuin tarvitaan, oma haltijani kuin haluan! *(Tarttuu kirveeseensä ja syöksee ovelle.)*

REITA

(tulee ovessa vastaan)

Anna armaa, Panu! Elä minua tapa! Ystäväsi minä! — Saithan isäni, saithan sisareni, saithan papin! Elä minua enää! En olisi tullut, väkisin vaati! En enää Kiesusta kumarra . . . ei ollut auttajaksi! — Ei voi vihoista varjella . . . Sinua minä, säästä henkeni, ota orjaksesi!

PANU

Onko sinulla isäsi tiedot?

REITA

Säästä henkeni! Ota orjaksesi? — Anna armaa Panu, suuri tietäjä! *(lankee polvilleen)* Neuvon sinulle Kiesuksen kirosanat! Opetan sulle taivahan taikatiedot!

MARTINUS OLAI

(tulee)

Reita! Kurja lappalainen! *(Tempaa hänet ylös Panun Aho, Panu.*

edestä.) Sinäkö? Sinä petturi! Kirottu kavala käärme!
Sinäkö minut saunaan salpasit? *(heittää hänet karsinaan me-*
nemään.)

REITA

En minä . . . Panu! *(kaatuu.)*

JORMA

Varo pappi!

OLAI

(huomaa Panun, joka hyökkää kirveen kanssa takaapäin. Saa ran-
teesta kiinni — kirves putoo)

Pois pakana! Elä satuta kättäsi Herran voideltuun!

PANU

(aikoo uudelleen hyökätä hänen päälleen kädessä puukko, kun)

REITA

(lattialta vaikeroiden huutaa)

Elä satuta, elä satuta! Kiesus auta! Auta meitä
isä, poika ja pyhä henki! Tuli polttaa ja puhalttaa!
Veri hyrskyy ja vesi tyrskyy ja koski kohisee! Annikki,
voi, Annikki! Voi, voi, auta, taattoni, auta, isäni haltija!
Päästä minut käärmeen kiroista! — *(Yhtäkkiä riemuiten*
nauraan.) Panu kaatuu! Panu kaatuu!

JORMA

Loveen lankesi! Isänsä henkeä avukseen huutaa!
— Herposi käsi Panulta.

PANU

(seisoo kuin kivettyneenä, silmät harrallaan Reitaan tuijottaen)

OLAI

Reita, mikä sinun on? Nouse!

JORMA

Anna hänen puhua . . . elä henkiä häiritse!

REITA

Sinun pitää rikki polkeman käärmeen pään ja Herra Jumala sanoi: kirottu ole . . .

EMÄNTÄ

(etehisestä)

Sitä käärme kalvaa . . .

JORMA

Kuka, sano, kuka?

REITA

Kirottu ole . . . josta on kaikki paha maailmaan tullut.

JORMA

Kenestä?

REITA

Panusta, Panusta! *(Vaikeroiden.)* Ei armoa, ei armoa yhtään! Ei armoa . . . helvettiin, voi, helvettiin — kirottu, kavala käärme! Päätäni puree!

EMÄNTÄ

Sitä käärme kalvaa.

JOUKO

(pidätetyllä riemulla)

Siihen meni isänsä käärme ... nyt se meni siihen! Ei mennytkään minuun!

EMÄNTÄ

Tule pois, Jouko!

JOUKO

Ei mennytkään minuun!

EMÄNTÄ

Jouko, tule pois!

JOUKO

Anna minun, elä — siihen meni — siihen meni ...

REITA

(kimmahtaa ylös ja horjuu Panua vastaan)

Helvettiin! Helvettiin! Kiesus kiusaksi sinulle, ristin hiisi heimollesi! Helvetti sun haudaksesi, tulipätsi poijallesi! Pappi Panulle sijahan, kirkko talosi tanhualle! *(PANU ja ILPO väistävät pois. REITA taas vaikeroiden:)* Ei armoa ... ei armoa ...

JOUKO

(kauhistuen)

Ei armoa ...

JORMA

Murhattu isänsä hänen suunsa kautta puhuu.

OLAI

Jumala hänen suunsa kautta puhuu (*tukee Reitaa.*)

REITA

Kiesukseen turvatkaa, Kiesus auttaa, Kiesus auttaa!
— Urut soivat, kynttilät kuorissa kimmeltää.

OLAI

Hän on kirkossa.

REITA

Enkelit katossa ja kerupiinit . . . harput ja kanteleet . . . ei kuolemaa, ei kipua!

OLAI

Hän on taivaassa . . .

JOUKO

(*riemuissaan*)

Ei kuolemaa, ei kipua!

EMÄNTÄ

(*hädissään*)

Jorma, auta . . . ennenkun lumoo . . . Jouko, tule,
Jouko! (*Saa hänet viedyksi ulos.*)

REITA

(*herää*)

Eikö se polttanutkaan? Eikö tehnytkään mitään?
Menikö se maan alle?

OLAI

Kuka?

REITA

Se, joka maan alta eteeni nousi.

OLAI

Meni, maan alle meni.

REITA

Eikö tapa?

OLAI

(rauhottaen)

Ei tapa . . . ei meille mitään voi!

REITA

Ei tapa, ei tapa — lähdemme täältä!

OLAI

Jaksatko lähteä?

REITA

Jaksan, jo jaksan.

ILPOTAR

(joka on tullut edellisen kestäessä)

Mennette pian, ennenkun Panu tointuu . . .

JORMA

Ei toinnu Panu siitä iskusta. — Vaan kun tahtonette, minä teidät täältä opastan.

OLAI

Ken olet — oletko kristitty?

JORMA

Kristitty en ole, vaan neuvoi vanha Väinämöinen opastamaan eksynyttä, haihtunutta hoitamahan, vainottua vaalimahan. — Lähde täältä, elä koskaan takaisin tule.

OLAI

Enkö tulisi takaisin? Nyt tulen enkä enää yksin tule! Tulen voimalla ja väellä. Tahdoitte minut nälkään ja viluun tappaa. Minulta ovenne salpasitte. Tulella Panu minut polttaa aikoi. Joka tulen viritti, sen tuli polttakoon! Kostaman sinun pitää, sanoo Herra, Herra!

JORMA

Kostosta puhuu tämä, kostosta tuo. Kostoa huu-tavat ihmiset, kostoa haltijat, sitä elävät, sitä vainaat. Mikä lie tämä nykyinen maailma? Koirina toistensa kurkkuun käyvät, usoistaan usahtelevat, veret eri vierojen tähden vuotaa. — En tiedä, mustaksi mieleni käy. — Yhden tiedän, Tapion tunnen. — (*Tekee lähtöä.*)

ILPOTAR

Minnekkä aijot heidät viedä, Jorma?

JORMA

Jos heidät Karilaan saattaisin, sieltä Kari heidät kotiinsa opastakoon. Karin majalla taas tän'yönä kannelta soitamme. — Vai kannelta? — Ei soi kannel enää Karin talossa — kostoa katkeraa hänkin hautoo. Nouskaa suksillenne!

OLAI

Paloivat sukseni —

ILPOTAR

Saat minulta sijaan . . . ottakaa meiltä!

JORMA

Sinulta?

(OLAI, JORMA ja REITA menevät.)

PANU

(tulee sivuovesta avopäin, aivan masentuneena, vaatteet epäjärjestyksessä ja lumisina)

Ääni oli isänsä ääni. Noin se loveen langetessaan huusi, noin kuollessaan käsiään huitoi. Sen hallussa se nyt on Reidan haltija, ja Kiesuksen papin. Sen turvissa ne tänne tuli, se ne tulesta pelasti. Toivoin hänen henkensä kerran Joukoon menevän, loven lahjan antavan, tuosta tietäjän tekevän . . .

ILPOTAR

(ylenkatseellisesti)

Joukosta!

PANU

(katkerasti)

Käsistäni vei, edestäni otti, henki häneen meni, minulle kuori kouraani jäi — kuolleen tuo taikamajan lattialla loikoi. Siin' on! *(Ottaa poveltaan kuolleen käärmeen ja heittää menemään.)* Turhaan Reidan tapoin, suotta oman veljeni veren vuodatin. Kohta koko heimo Kontolaan juoksee.

ILPOTAR
(lohduttaen)

Panu!

PANU
(sysäiä pois)

Et sinäkään sanojaan saanut, et viehätellä osannut
— vanha olet —

ILPOTAR
Suotta minulle vihojasi viskelet.

PANU
Sinä hänet sisään päästit — sinä kansan häntä
kuulemaan haalit.

ILPOTAR
Olisivat tulleet ilmankin.

PANU
Ette mihinkään kykene . . . ei teistä apua ainoasta
— Ilpokin —!

EMÄNTÄ
(tulee hädissään)

Panu! Panu!

PANU
Tuossa tuokin — mikä hätänä?

EMÄNTÄ
Joukoa heittää, kouristaa kuin Reitaa äsken!

PANU

(riemastuen)

Joukoa!

EMÄNTÄ

Käsiini kaatui! Sekavia haastaa, silmät nurin päässä pyöräi, vaahto suusta ... tule päästämään! Tule luomahan lumonsa! Hankeen pyörtyi ...

PANU

Se on tullut takaisin! Ei mennytkään Reidan poikaan isänsä henki! Meni minun poikaani! Minulla on poika, joka loveen lankee! Tuota kaiken ikäni toivoin! Tulee tietäjä isäänsä isompi! Nyt tulkoon Ruotsin pappi! Nyt ovat hänenkin henget hallussani! Ei minulle mitänä mahda!

EMÄNTÄ

Päästä hänet, vapauta! Voi, jos kuolee!

PANU

Ei kuole — vaan vaikka kuolkoonkin, isä poikansa perii!

EMÄNTÄ

Voi sinua, Panu!

ILPOTAR

Voi houkkoa! Pitää pappi henget, mitkä sai!

NELJÄS NÄYTÖS.

Uhrivaaran laella, jossa vanha kelohonka, ja sen edessä kivipaasi, jossa uhrilihoja ja uhrihalkoja. Hongan ympärillä istumakiviä. Siihen on kiinnitetty epäjumalan kuva, lappalaisen näköinen, kädet ojona, toisessa malja; juurella lähde. Taka-alalla avara metsä- ja järvimaisema. — Mäen rinteessä alempana näkyy Panula. — Oikealla Panun taikamaja kalliassa, irvistelevine karhun- ja ketunkalloineen. Kevätinen aamuyö.

(PANUN EMÄNTÄ ja HELUNA.)

PANUN EMÄNTÄ

(huipii taikamajan ympärillä, kuiskaa kaukaa, mutta ei uskalla tulla lähelle; on ilmeisen tuskan vallassa)

Jouko! — Ei se kuule enkä uskalla minä huutaa. Ristiä suutele ja rintaan paina! — Koko yön on siellä vaikeroanut. Äsken kouristi enkä päässyt pitelemään. Se sitä aina helpottaisi, kun saisin pidellä. Voi meitä, voi! Voi minua, että käärmeen tapoin! En olisi tappanut, ei olisi Joukoon mennyt. Ei päästy pakenemaan.

HELUNA

Minä kohta pääsen; näiden uhrijuhlain jälestä lähdén.

EMÄNTÄ

Elä minua heitä . . . mitenkä minä, jos sinäkin.
 Odot, ehkä hänestä heittäjä lähtee . . . yhdessä pakenemme —

HELUNA

Ei lähde heittäjä, kenehen on kerran mennyt.

EMÄNTÄ

Voi, voi, et edes sinä niin sanoisi!

HELUNA

Tulkaa pois, emäntä . . . jos Panu tulee . . . minua pelottaa.

EMÄNTÄ

En lähde, ennenkun se sen sieltä päästää . . .
 pyhä risti häntä suojelkoon!

HELUNA

Tullaan. (*Juoksee pois, EMÄNTÄ piilottautuu majan taa.*)

(*JORMA, KARI ja KARITAR nousevat polkua vasemmalta.*)

JORMA

(*osoittaen epäjumalaa*)

Voi sinuas variksen pelätti, mikä olet! Voi sinuas narrikansan kuvatos, minkä tietäjäsi on siihen, esi-isäin pyhään puuhun kytkenyt, jonka juurella haltijan oma lähde kumpuaa! Mikä rähjä, mikä vinosuu, vääräsääri, kieresilmä lappalainen — luulee hänessä suuren haltijan asuvan! Tuossako, ihmiskäsin tehdyssä ihmisen kuvassa

haltija mielummin asuisi kuin omassa kasvattamassaan puussa, jonka siemenen kylvi siihen salojen siintävään keskeen, vetten välkkyvien vaiheelle? Näettekö, kuinka tuo irvihammas ahnaasti kättänsä ojentaa almua anoen — omansa epäjumala olet Panulle, joka ei muusta tiedä kuin voitosta ja saaliista ja semmoiseksi kalttaisekseen jumalansakin laatii, esikuvaksi itselleen ja muille. En voi minä enää heimon yhteisiin uhreihin osaa ottaa, yksin täytyy tullakseni, omat pyhät pitääkseni!

KARITAR

Kun ei ole sitä, joka hänet irvihampaan tuosta irti kiskoisi ja suulleen kallioon syöksisi.

JORMA

Paikka on pyhä, joskin häntä häväistänee. Et saa pyhällä uhrivaaralla tehdä väkivaltaa pedollekaan, vaikka olisi karjaasi kaatanut. Itse haltija häpeänsä kostakoon — ja kerran kostaa! — Uskon aikain parempain kerran vielä koittavan. Vielä palaa Väinö, pyhät vuoret puhdistaa, vanhat haltijat entiseen valtaansa asettaa. Lahoo, ränstyy, mätäneä käsin tehty kuva, sadat vuodet seisoo jumalain puu — ja jos kerran kaatuu, jo toiset juurestaan versoo. Sinulle uhraan, ainoani annan, viimeiset aarteeni eteesi kannan.

(Mene uhripuun luo ja toimittaa uhrin.)

Tapio talon isäntä,
Metsän ukko halliparta,
Mielikki metsän emäntä,
Metsän armas antimuori,

Tule jo kullat ottamahan,
 Hopeat valitsemanhan,
 Ainoat omistamahan —
 Ota soljet, sormukseni,
 Vähät lahjat viimeiseni.

KARITAR

Ota multakin omani,
 Ainokaiseni omista,
 Vähät lahjat viimeiseni.

JORMA

Nouse koivun konkelolle,
 Lepän lengolle ylene,
 Onko mieleiset sanani,
 Otolliset uhrityöni,
 Lepy lehto, kostu korpi,
 Ellös suuttuos Jumala,
 Maanpitäjä pillastuko
 Uhritöistä ilkiöitten,
 Typeristä tyhmän kansan,
 Lepy metsä miehillesi,
 Lepy näillä leppösillä,
 Lauhdu näillä laulelmilla —
 Humahtele hongan latva,
 Kohahda korea kuusi,
 Jos on uhri otollinen,
 Mieluiset minun sanani!

(Tuuli humauttaa puussa.)

Otollinen oli uhrini, ei ole haltija vielä meihin

vihastunut. — Kari, kannan sinäkin uhrisi pyhälle puulle!
Elä siinä synkkänä seiso!

KARI

(katkerasti)

Minä kannan uhrini Panun puujumalalle.

JORMA

Mitä sanot?

KARI

Panun itsensä uhriksi kannan *(näyttää vaatteesta tehtyä nukkea.)*

JORMA

Panun oma kuva — kädet selän taa sidotut. Sitäkö aiot?

KARI

Oman jumalansa kädestä tuomionsa saakoon! Nyt tietää: missä ikinä kulkenee, ansa jalan alla vaanii.

JORMA

Et saane satimeesi Panua sinä.

KARI

Minä opastan, toiset tien käyvät; minä otuksen kierrän ja osoitan, toiset pyydystävät. On vielä ennen iltaa papin köysissä Panu ja minä köyden päästä pitelen.

JORMA

Uhkasi asehin uudesti tulevansa, vaan en olisi

tuota suonut, en suonut sinun häntä tänne opastavan, en itsenään uhripyhänä.

KARI

Olisi tullut tuomattani.

JORMA

Kari! Lähde täältä kanssani! Teemme niinkuin teki Väinö, pois kaukenemme, kosket sauvomme, suvannot soudamme, selät suuret lehtipurjeessa viillettelemme, haemme hiljaisen poukaman, hiekkarantaisen, siihen kolmilitamme kokastamme ja kuusen juureen majamme kyhäsemme — on siellä kalasia vesiä, on ansamaita, on koppelokankaita, on teerivaaroja — hyvät haltijat mukana seuraa, pahat tänne jääkööt! — Väinön tiedon turvaan viemme, soiton suuren suojaan saatamme, ett'ei sotkis vieras virttä, ruotsi rikkoisi säveltä.

KARITAR

Lähdemme, Kari . . .

KARI

Ei saisi rintani rauhaa siellä, salot synkkinä seisisivat, peikot puun juurilla jurottaisivat, kosket kosto huutaisivat. Panun antama isku yöt päivät päälakeani pakottaa. (*Menee.*)

KARITAR

Musta on mielensä, unettomat ovat yönsä, ei ole pyynnistään ei metsästyksensä, Kullervona kulkee hän kostoansa hautoen.

KARI

(tulee takaisin)

Onko paljon saapunut uhrikansaa?

JORMA

Ei puoltakaan entisestään. Yhä vähenevät; laumoittain heitä Kontolassa kulkee.

KARI

Onko aseita miehillä?

JORMA

(hiukan moittien)

Ei aseellisina uhreihin tulla, senhän tiennet.

(menevät)

EMÄNTÄ

(tulee)

Nyt sitä taas heittää *(veläytyy pois, kun näkee PANUN ja ILPON tulevan.)*

PANU

(on täysissä noidan tamineissa, päässä huuhkajan höyhenistä tehty takki, hihoissa ja harteilla kirjavia nauhoja, punanen paita, kädessä taikarumpu.)

Vai nurisevat taas?

ILPO

Uhriverojen paljoutta paheksuvat, huonoa riistavuotta valittavat. Sinun syyksesi sanovat. Ei ole muka taioistasi apua; Lappiin metsän riista vierii, Kontolan alavesiin veden vilja valuu.

Aho, Panu.

PANU

Se on se vanha virsi. Sitä aina veisaavat, kun uhrata täytyy.

ILPO

Eivät sano Kiesuksen uhreja kysyvän. Kehuvat jo muutamit juhannusjuhlille Kontolaan lähtevänsä.

PANU

Sano heille, että kohta palaa riista moninkertaisena takaisin, niinkuin on aina ennenkin palannut, kun uhrit oikein toimitetaan. Tänä vuonna uusille haltijoille uhra- taan ja uudet on uhraajat. Ei Panu enää yksin uhria toimita. On toverinaan oma poikansa, tietäjä kohta isäänsä isompi.

ILPO

Tule heille se itse selittämään.

PANU

En jouda, aika on tärkeä, hetki on tullut. Järjestä juhlasaattue. Kun aurinko on oman korkeutensa metsän rannasta noussut ja teeren ensi kuherruksen kuulette, te liikkeelle lähdette ja minä täältä Joukon kanssa pyhän vaaran veräjälle vastaanne tulen. (*Emäntä tulee*) Mitä täällä teet? (*Ilpolle*) Mene, Ilpo, ja tee niinkuin sanoin. (*Ilpo menee epäröiden*) Mitä täällä teet? Talo täynnä vieraita ja emäntä täällä kuleksii! Mene hoitamaan vieraita! — Etkö saa sanaa suustasi?

EMÄNTÄ

(rukoillen)

Elä hyvä Panu, elä häntä nyt enempi kiusaa.
Päästä hänet pois ... anna minun viedä hänet kotiin ...
elä lastasi menetä — se on sairas ... sitä pelottaa ...
etkö kuule, kuinka valittaa ...

PANU

Hän haltijata haastattelee ... tietäjäksi valmistelekse.

EMÄNTÄ

Eihän hänestä tietäjäksi ... vasta vuoteelta nousi
ja nyt tuonne telkitsit.

PANU

Mene tiehesi täältä! — Tulee tietäjä isäänsä isompi.
— Tiehesi täältä. Pois vaimo saastainen pyhästä toimi-
tuksesta *(ajaa pois Emännän.)*

PANU

(avaa majan oven)

Jouko! — Se on vielä haltijan lumoiissa ... silmät
kiiluu kuin elukan silmät pimeässä — henki tulena palaa
— palakoon! — pysyköön lovessa niin kauvan kun
haltija pitää *(aikoo hiljaa sulkea oven, mutta samassa)*

JOUKO

(hyppää ulos parahtaen niinkuin takaa-ajettu.)

PANU

Joko päästi? — Elä pelkää, Jouko ...

JOUKO

(sopottaen)

Helvettiin, helvettiin! Ei armoa, ei armoa! —

PANU

Ei ole vielä ihan päässyt. — Näitkö haltijan?

JOUKO

(lyhyesti ja hätäisesti)

En nähnyt.

PANU

Etkö mitänä nähnyt?

JOUKO

Näin.

PANU

Mitä näit?

JOUKO

Näin papin.

PANU

Ei tullut Reidan henki luoksesi lovessa? — Et häntä nähnyt? — Et mitään kuullut? — Elähän vapise!

JOUKO

(surkeasti)

Anna minun mennä kotiin, isä. On paha ollakseni ... päätäni huimaa ... sydäntä etoo.

PANU

Etooko? Se on käärme, Reidan henki.

JOUKO

Päästä minut siitä ... loihde pois ... se minut muuten tappaa.

PANU

Ei tapa ... elämän hengen antaa. Se sinussa aina pysyköön, elköön sinusta koskaan muuanne menkö. Niin kauvan kun käärme sisässäsi, niin kauvan sinussa Reidan henki, niin kauvan kun sinussa Reidan henki, niin kauvan Panujen suvussa tietäjäin taito.

JOUKO

A-anna minun mennä äidin luo.

PANU

(On käynyt majassa ottamassa kontin, josta alkaa purkaa tavaraa.)

Ei ole toista tietäjäksi niin valmista kuin sinä — äitisi kohdussa sinut siksi jo pyhitin. Nyt olet valmis tietäjän toimeen pyhitettäväksi ja hänen pukuunsa puettavaksi. Yhdessä uhrihärän teurastamme, kaksin kaikki toimitamme. Sinun kauttasi haltijat puhuvat, sinulle mielensä ilmoittavat, minä tahtonsa toimitan. Puemme päällesi tietäjän vaatteet — riisu pois virsu — täss' on Reidan poronkoivet — näetkö?

JOUKO

Näen.

PANU

Hänet voitettuani ne hänen jalastaan riistin. Täss' on hänen patalakkinsa — *(painaa sen Joukon päähän)* — tässä hänen peskinsä ja paitansa —

JOUKO

Niin —

PANU

Tässä taikarumpunsa — (*ripustaa sen kaulaan.*) —
Tässä tämä kallonsa, jolla pyhästä lähteestä vettä päähäsi
valelen. Siinä on vielä käärmeen vuodevillat. Se kuoli
samana hetkenä kuin sinä loveen lankesit — ruumis
kuoli, henki sinuun meni.

JOUKO

Ei se silloin kuollut?

PANU

Eikö silloin? Milloinkas? Elä puhu joutavia! Sil-
loin siitä henki lähti! — Riisu vaatteesi, päästä kaikki pääl-
täsi! Päivä kohta valkenee. Ota pois ihokkaasikin. — Mikä
nauha sinulla on kaulassasi? Taikapussi antamani. Se ote-
taan nyt pois, sijaan pannaan tämä helminauha, Reidan
hampaista tehty — kilkkaa, kalkkaa! — Mikä on tämä —
näytä — miksi pidät kiinni siitä? (*repäsee esiin ristin, jota*
JOUKO on puristanut käteensä.)

JOUKO

(*parkaisten*)

Nyt se sen näki! Nyt se tappaa! Auta pappi! auta
pappi! Auta Kiesus armias! Isä, Poika ja Pyhä Henki!
— Äiti! (*Riuhtasekse irti, heittää rummun kaulastaan, kaataa*
PANUN, kaatuu itse, nousee ylös ja syöksee ulos.)

EMÄNTÄ

(*tulee esiin ja juoksee JOUKON jälkeen*)

Jouko! — Elä mene . . . elä mene sinne!

PANU

(ei ole huomannut, minne Jouko meni. Seisoo tyrmetyksissään risti kädessä)

Minne se meni? Haltijansako sen vei? — Mitä se huusi? — »Auta Kiesus armias» — »Pyhä Maar—»! Mikä tämä on? — Risti! — Joukon kaulassa? — Huusi Kiesusta avukseen! Huusi Pyhää Maariata! Isää, poikaa ja pyhää — Jouko? Jouko kristitty! Salakristitty? — Voi saastaista —! Kirottu sinä kelvoton, epäsikiö — isäsi häpäsijä — sukusi saasta! — Tuonne sinut manoaan vuoren rautaisen rakohon — kahden kallion välihin — paru siellä painajainen, kiru siellä kiusajainen vuoren rotkoissa syvissä, jost' et pääse päivinäsi, selviä sinä ikänä ... et kenenkänä laskemalla, et sanalla suurimmalla, et edes oman isäsi! *(On juoksennellut edestakaisin, särkenyt taikarummun, murskannut pääkallon kiveen. — Karkaa puujumalan kimppeun.)* Annoit tapahtua — et auttaa osannut — omalla uhrivaarallasi, omana uhripäivänäsi — lahopökkelö olet — et jumala mikään — variksen pelätti — mikä sinulla on siinä? *(huomaa Karin paneman nukan)* Oma kuvani? — Tuomittu! — Sinäkö minua uhkaat — pthyi hävytön — hyi hengetön! *(sylkee silmille, lyö käden poikki, siinä oleva astia särkyy pudotessaan. Panu vavahtaa rämähäystä)* — Mitä tein? Käden katkaisin, haltijan häpäsin — omalla uhrivaarallaan — omana uhripäivänään — elä minua tuhoa —.

ILPOTAR

(tulee hengästyksissään)

Panu, Panu! Se tuli aseellisten miesten kera, piiritti talon! — Mitä — mikä sillä?

PANU

(ei ole kuullut. Vaikeroiden)

Poikani kirosin ... umpilukkoon Joukon kirosin!
 — Luulin Kiesuksen — oma haltijani hänet käsistäni
 vei — *(juoksentelee, huutaa)* Jouko, minne menit, tule pois,
 Jouko! Elä pelkää ... tule pois! — Etsi, Ilpotar, tuo
 hänet tänne — koetan peruuttaa sanani, kironi kovan
 katkaista *(kuvan edessä)* — uhraan kaikki, mitä on — vaikka
 oman vereni vaatinet. — Ei auta, umpilukkoon hänet
 kirosin —

ILPOTAR

Minkätähden? Mitä teki?

PANU

Mitä seisot? Riennä etsimään!

ILPOTAR

Uhrisaattue liikkeelle läksi, silloin tuli ja talon pii-
 ritti — eihän miehillä aseita — hinnan päästäsi lupasi
 — kohta on täällä!

PANU

Kuka?

ILPOTAR

Kontolan pappi!

(EMÄNTÄ tulee.)

PANU

Näitkö Joukoa?

EMÄNTÄ

Voi minkä teit! — Houri ja höpisi! Ei tuntenut äitiäänkään!

PANU

Miks'et tuonut häntä tänne? Miksi päästit menemään?

EMÄNTÄ

Miks'en tuonut? Ettäkö olisit vielä hengen vienyt, kun jären veit! Enkä saanut tulemaankaan. Käsistäni karkasi. »Auta, pappi, — auta, pappi!» huusi mennessänsä. Siellä on nyt Panun tietäjän poika Martti papilta apua hakemassa isänsä vihoja vastaan!

PANU

Pahat henget kimppuusi!

EMÄNTÄ

(yhä enemmän kiihtyen)

Ja minä viisi hengistäsi, haltijoistasi! Sinua ikäni kaiken vapisin, haltijoitasi en ikinä! Itselläni on suojeluspyhät paremmat! Niiden nimeen jos poikani pyhitin, ei olisi nyt sillä jälellä, onneton. Miks'en häntä kohta synnyttyään Valamoon vienyt, miks'en häntä alun pitäen omaan uskooni neuvonut!

PANU

Mihin uskoosi?

EMÄNTÄ

(huutaa)

Ainoaan oikeaan ja autuaaksi tekevään! Kastettu olen! Kastettu Valamon monasterissa pyhän Maarian nimeen ja Marjaana on nimeni! Sinne menen ja sinne Joukon vien! Siellä parantavat, siellä kirosi peruutetaan!

PANU

Et ole kastettu, valehtelet.

EMÄNTÄ

Vai valehtelen! katso tätä! *(repäsee vaatteensa auki ja tempaa rinnaltaan ristin ja ojentaa sen Panun eteen.)* En pelkää sinua! En ole milloinkaan pelännyt! Käärmeesi tapoin! Pappiakin autoin, hänelle ruokaa lähetin, minä pönkän palavan saunan ovesta potkasin! Kiitä minua siitä, että hankkeesi myttyyn meni! Vai valehtelen minä! Vai olenko koskaan taikojasi tehnyt? Vai olenko pakanallisiin uhreihisi koskaan osaa ottanut? Neitsyt Maarian nimeen ja kaikkein pyhimysten nimeen olen — heitä olen palvellut, heille pyhää tuohusta polttanut! *(Panu riistää jumalankuvan hänen kädestään ja heittää hänet itsensä pitkin maata menemään. Kuin villitty kimpoaa emäntä sieltä ylös.)* Tapa minut, tapa vaan niinkuin Annikin tapoit! Niinkuin Reidan tapoit! Niinkuin Joukon menetit! Tapa minut, niin tuon saat *(osottaa Ilpotarta)* — sitä vuotta ja väijyy — häntä olet naisenasi pitänyt, minua orjanasi — väkisin minut veit, paljon saavasi luulit, et mitänä saanut, et rahtuista rahoa, petyit kaupoissasi, Valamon kirkon kelloissa myötäjäiseni kelluu! Ota sieltä, jos yletät!

PANU

Pois näkyvistäni, narttu! Herennet haukkumasta!
(Potkasee häntä sydänalaa. Emäntä horjuu ja hoipertuu alas
vaaran rinnettä.) — Kuoliko se?

ILPOTAR

Räähkää, miten rääkyi! — Nyt siitä pääsit!

PANU

Itkisit, et ilkkuisi.

ILPOTAR

Mahdoit minua uskoa — enkö sanonut jo heti
hänet tänne tuotuasi, ett'ei siitä naisesta tietäjän tekijäksi.
Sinne meni Panujen suku! Eläisi nyt poika toisen
naisen . . .

PANU

(raa'asti)

Eihän ollut eläjätä sinunkaan sikiössäsi!

ILPOTAR

Kuoli, kun kuolevaksi toivottiin. Vaan olisiko
kuollut, jos jäi Jouko syntymättä? Sano se, Panu!

PANU

En minä häntä tappanut.

ILPOTAR

Tappoivat ennen tietäjäin toivotuksetkin! — Sano-
taan, että tappoivat toivotuksetkin! — Pelkäsit hänestä
Panun tulevan Joukoa paremman.

PANU

Ei olisi porton äpärästä koskaan Panua tehty! Eikä tehtäisi! — Turhia toivot!

ILPOTAR

Porton äpärästä! — Toivonko? En toivo, en tule, vaikka käsin kantaisit, vaikka polvillasi rukoilisit! On uudet ystävät! On —! Vai porton äpärästä! Sekö palkka minulle, että taloasi hoidin, orjiasi opastin, että itseäsi kaikissa ahdingoissasi autoin! Kuka metsämiehet matkalla hoiti, kuka kylysi lämmitti, kun kylmästä tulit, kuka sinun tähtesi heimon parhaat miehet hylkäsi, kuka voudin viehätti, että sinulle hyvänä pysyisi ja hankkeesi menestyisi? Heitit, kun et enää tarvinnut! Vai äpärä poikani, ainoani, itkettyni! — Tulkoon pappi! — Siellä tulee!

(KARI, REITA, RAJALAINEN, SAVOLAINEN, KAINULAINEN
y. m. aseellisia kontolaisia tulee ajaen edellään ILPOA, JORMAA
y. m. aseettomia panulaisia. Kuuluu huutoja: »missä Panu?«)

ILPOTAR

Tääll' on Panu!

MARTINUS OLAI

(tulee)

Siinä hän on! — Tänne miehet! — Toiset palatkaa veräjälle niemen kannakseen! Elkkä päästäkö ketään sisään eikä ketään ulos!

PANU

Mitä täällä teet? Mitä minusta tahdot?

OLAI

Tietänet kysymättäsikin, mitä sinusta tahdon. Kunninkaan ja kirkon nimessä vangitsen sinut, murhamiehen ja velhon. Sitokaa hänet! (*Kari käy muiden miesten avustamana Panun kimppeun.*)

PANU

Pois minusta! — Auttakaa, miehet! — Käykää päälle! — Tulkaa tänne! — Ilpo!

OLAI

Pysykää siellä! Ken kätensä kohottanee, hänet keihäällä lävistän!

PANU

Ilpo! — Mitä seisotte?

ILPO

Emmehan mitä voi! Yllätti meidät aseettomat miehet!

PANU

Noutakaa aseenne! Rientäkää kylään!

OLAI

Pysykää aloillanne, olette saarretut!

ILPO

Emme pääse kylään . . . oli pannut vartijat kannakselle . . .

ILPOTAR

(ilkkuen)

Loihdi, Panu, aseet miehillesi! Tee temppusi, lue loitsusi, suuri tietäjä!

PANU

Murtakaa saarros! Elkää antako hänen minua ottaa! Kivillä heittäkää! Seipäillä lyökää! — Voi teitä raukkoja! *(Koettaa riuhtaista itsensä irti.)*

OLAI

Elkää päästäkö häntä!

KARI

Kyllä pysyy, kun minä pitelen! *(Kivistää kädet selän taa.)*

PANU

Ilpo! Vie voudille sana — että apuuni rientää!

KARI

Voudille!

OLAI

Sai jo tuomionsa voutikin. Noidan nuoli näkymättömästä kaaresta ammuttu selkäänsä sattui, hänet kosken padosta kuohuihin syöksi.

PANU

Noidan nuoli?

KARI

Noidan nuoli — jousesta noitumattomasta ammuttu!

PANU

Sinunko?

OLAI

Jumalatta eli, armotta kuoli — ei hänestä enää
sinulle apua. — Tänne miehet! *(astuu uhripuulle)*

JORMA

(astuu väliin)

Elä iske pyhää puuta! Laske alas kirveesi!

OLAI

Alas epäjumalat!

JORMA

Jos Panun epähaltijan kuvan kaadatkin, säästä
isiemme puu!

OLAI

Yhdessä kaatukoot yhteen kytketyt!

JORMA

Eivät ole meidän yhteen kytkemät! — Elä meiltä
onneamme vie!

OLAI

Väisty vanhus! Onnen paremman sinulle sijaan
annan.

JORMA

Ja minkä antanet?

OLAI

Annan ainoan oikean jumalan.

JORMA

En sinun jumalastasi minä. Toiseksi luulin, toinen onkin. Hyväksi haastoit, laupiaan, lempeän lupasit, — on koston, vihan ja vainon jumala jumalasi. Toivoin tullessi rauhaa, rakkautta tuomaan, luulin hyvänä vieraana viipyväsi, herttaisia haastelevasi, uusia opettavasi — olisi katsottu, olisi kuunneltu, olisi otettu, mikä oikeaksi nähtiin. Laaja on taivahan laki, kaikki hyvät haltijat orttensa alle mahtuisi — jätä pystyhyn pyhä puumme!

NAISIA

(puun ympärillä)

Jätä pystyyn pyhä puumme!

OLAI

Pois naiset! — (lyö puuta) Laho on pyhä puunne!
Ontosti kumahtaa! — Iskekää miehet!

RAJALAINEN

Pidä keihästäni! On siinä kaskimetsää, on tasaista tanhuata!

JORMA

Sua opastin, sinut Panun pauloista pelastin! —
Ei kuule!

SAVOLAINEN

Hakataan yhdellä tiellä koko lehto! — Pidä takkiani!

RAJALAINEN

Nyt uskallatte?

SAVOLAINEN

Ei nyt pelkoa Panusta.

KAINULAINEN

Katso kummitusta! — Mikä jumalalta käden vei?
— Menköön toinenkin!

SAVOLAINEN

Menköön pääkin!

RAJALAINEN

(hakkaa puuta)

Siin' on verkkojen varastannasta! — Siinä pyydysten pilannasta! —

SAVOLAINEN

Siinä karjan kironnasta!

KAINULAINEN

Siinä hallan huounnasta!

HUUTOJA PANULAISTEN PUOLELTA

Pyhän puun kaatavat! — Voi, mitä tekevät! —
Pyhän lähteen jalkoineen sotkevat! — Ei tule ikänä
haltija näille maille takaisin!

ILPOTAR

Uuden ja paremman pappi antaa!

Aho, Panu.

NAISTEN HUUTOJA

Olisi antanut olla pyhän puun kaatamatta! — Sydäntäni vihloo!

PANU

Heille otukset eteensä ajoin! Karhut kiersin! Hirvet hiihdin! kaupat kävin! — ei kohoa avuksi yksi ainoa käsi! (*Puu kaatuu.*) Tuli taivahan polttakoon!

JORMA

Voi, minkä teki!

OLAI

Siinä hän makaa murskana maassa! Suulleen suistui jumalanne! Kukistettu on valtasi, Panu! Voimaton on vihasi, kärjettömät kirosi! — Voitettu olet!

REITA

Taattoni kuolemansa kosti!

KARI

Annikki kosti!

OLAI

Vanhurskas jumala kosti. Häntä pilkkasit ja uhmasit, Panu. Kirkon kirosit ja häpäsit, minut, Jumalan palvelijan, tappaa aioit. Siitä olet sidottu ja siitä olet palkkasi saapa! — Teille, jotka häntä sokeudessanne seurasitte, minä armon ja anteeksiannon julistan. Ken oikean uskon omistaneen ja kasteen kohta paikalla ottanee, saakoon metsänsä pitää ja eränkäynti-oikeutensa. Uusi kuninkaan vouti kastetut kuninkaan metsästäjinä pitää, vaan kastamattomat pois karkoittaa. Haltijanne huoneen

hävitin, mutta samalle sijalle rakennamme Herralle temp-
pelin. Siinä te uutta Jumalaa palvelette.

ÄÄNIÄ

Ei osata — ei tiedetä . . .

OLAI

Tulen teitä neuvomaan ja opastamaan. Olen hä-
nestä teille jo kertonut ja julistanut. Yhä vielä lisää
kerron ja julistan. Ett'ette koskaan ilman opastajaa olisi,
jätän teille opastajaksi uuteen uskoon Reidan —

PANU

Reidan?

ILPOTAR

Reidan! *(Seuraavan kestäessä lähentelee hän REITAA ilmei-
sellä mielenkiinnolla.)*

OLAI

Reidan, joka teille pyhiä kirjoja lukekoon ja lap-
senne lukemaan opettakoon. Ei ole hän teille outoa
heimoa eikä vierasta verta. Omaa sukuanne hän on,
veljenne, jonka retket Jumala ihmeellisesti johti ja valasi,
että teitäkin nyt valaista voisi. Viisaasti luuli Panu teh-
neensä, kun hänen taattonsa tuhosi ja talonsa poltti. Nyt
ovat hänen hankkeensa häntä itseään vastaan kääntyneet.
Panulan nyt Reita omaksensa saakoon ja siinä asukoon.
Pappilaksi Panula muuttukoon. Opettajanne hän olkoon
niinkuin isänsä ennen kuuluu olleen, mutta oikeaa tietoa
hän teille jakakoon, opettakoon teitä tuntemaan ainoata
oikeata Jumalaa, joka on kolmiyhteinen Jumala, Isä, Poika

ja Pyhä Henki, ja hänen nimeensä nyt kastettavaksi käykää!

ÄÄNIÄ

(hyväksyviä ja nurkuvia)

Isä, Poika ja Pyhä Henki!

PANU

Et tehnyt tätä, et minulle mitään mahtanut, jos ei oma vereni vastaani noussut, oma tappamani takaisin tullut. Minua oli auttavinaan, sinua auttoi, sala-ansat viritti, itselläni pääni hinnan maksatti. Oli jo Reidan henget hallussani, kohta olisi sinunkin henkesi olleet. Kerran pelastuit, toiste et olisi. Vaan vielä sodat sytyvät, vielä vainot viriää, vielä vihat entistä isommat pilviä punaa! Nousevat sauhuna ilmaan kirkkosi ja palavat pappilasi! Vielä Korpivaara Kontolan kukistaa —

OLAI

Käy — lähdemme, miehet! Vie hänet venheihin, Kari.

KARI

Tuoss' on, taluta itse! *(heittää köyden kädestään)*

REITA

(tarttuu köyteen)

Minä talutan!

OLAI

Etkö tule kanssani, Kari?

KARI

En tule kanssasi enempi. — Nyt sinua seuraan,

Jorma! On helppo ollakseni, ei nyt Panun isku päättäni paina.

PANU

(alta kulmainsa väjyen)

Yhtä sinulta kysyisin, enhän sinulle enää mitään mahda: sano suotta minulle salaiset sanasi, joilla minut voitit — et heitä enempi tarvitse . . .

REITA

(hädissään)

Elä sano Panulle sanojasi! Elä sano sanojasi!

ILPO JA MUUT

Sano sanasi, sano!

ILPOTAR

Elä sano, elä ilmaise . . .

PANU

Etkö uskalla?

OLAI

Salaiset sananiko? — Ne juur'ikään kuulitte. Nimeen Isän, Pojan ja Pyhän Hengen — siinä sanani!

PANU

(ylenkatseellisesti naurahtaen)

Ei ne oikeat sanasi! — et uskaltanut — vielä minua pelkää!

(MARTINUS OLAI, PANU, REITA y. m. lähtevät.)

JORMA

Minne viet hänet?

OLAI

Kaikista pahoista töistään palkkaansa saamaan — Turkuun tuomittavaksi ja roviolla poltettavaksi. (*Menee.*)

JORMA

Roviolla poltettavaksi! Jo tuli tuho tietäjälle, jo Panuille päivän päätös — taisi tulla Karjalan kansallekin.

ILPOTAR

Ei kansalle tuhoa tullut — Panu otettiin, Reita sijaan annettiin — on sukuamme, on omaa heimoamme, on pojalla isänsä muinaiset haltijat — rinnan heitä pappin haltijain kanssa palvelemme, toista toisen vuoron — ei ole tarvis vaihtokauppoja katua. — Kastettavaksi kutsui pappi — käydään kaikki, kaste otetaan!

1:N MIES

Lupasi pappi eläessä hyvän huolen pitää ...

MUUAN VANHA VAIMO

Ja kuoltua sanoi avonaiset taivaat antavansa ...

JORMA

Valetietoa oli Panun tieto, pahoin teki kaikki, väärät haltijat toi, oikeat pois pelotti, tyhmät taiat neuvoi, pyhät paikat pilasi, hyvät haltijat häpäsi ja vihotti, — en olisi toki tuota loppua hänelle tulevaksi suonut.

4:S MIES

Mitä teemme, miehet?

ILPOTAR

Teette min' sanoin!

4:S MIES

En akalta neuvoa kysynyt. Sano mielesi, Jorma!

1:N MIES

Sano, Jorma, käymmekö kastettavaksi?

JORMA

Nytkö Jormalta neuvoa kysytään? Ei ennen hänen tietojaan tarvittu. Vaan kun mieltäni kysytte, niin mieleni sanon. Väinön tiedon hylkäsitte, ainoan oikean annoitte ylen. Sama teille luopioille, kenen jumalia palvelette. Ei vääristä tiedoista toinen toistansa parempi. Tehnette niinkuin vaatii voittajanne.

ILPO

Entäs sinä, Jorma?

JORMA

Minä en Väinöä kenenkään Kiesukseen vaihda. En kärsi kuulla kellojen tältä vaaralta kumisevan, ei siedä silmäni nähdä kaskisavujen pyhän vuoren rinteiltä nousevan, mistä ennen uhrisavut ukon ilmoihin yleni. Pois lähden! Tuonne salojen siintävien siimekseen katoan! — Siellä Tapiolle uudet puut pyhitän. Tuosta taimen

otan, vanhan puun maahan uuteen istutan. — Lähdemme Kari!

KARI

Lähdemme — hetipaikalla!

1:N MIES

Ottakaa minutkin!

2:N MIES

Minäkin tulen!

3:S MIES

Minä myös!

1:N MIES

Koko heimo lähtekäämme!

4:S MIES

Jako heittäisimme talomme ja tavaramme Kontolaisten saaliiksi?

ILPOTAR

Laulajan loruja, ukko houkon hourehia!

4:S MIES

Mieletöntä on Jorman puhe, päätöntä on koko heimon suotta pakotta lähteä nälkäkorpeen kuolemaan. En lähde, ennen vettä päähäni valatan. (*menee.*)

JORMA

Nälkäkorpeen kuolemaan? On taivas korpienkin takana. (*Osoittaa metsiä, jotka heloittavat nousseen päivän valossa.*) Tahdotteko kuulla laulua Jorman taivaasta?

KARI

Tahdomme kuulla — laula, lähtövirtesi viritä!

ILPOTAR

On tuo kuultu — *(menee.)*

(Kaikki muut paitse JORMA, KARI, KARITAR ja joitakuita muita menevät.)

JORMA

Eivät tahdo kuulla tarua Jorman taivaasta — pois menevät.

KARI

Elä heistä — menkööt, kun menevät, sekasikiöt! Mieltäni etovat. Laula, laula, runoa rintani, säveltä sointuvaa nyt sydämeni halajaa!

1:N NUORI MIES

Niin minunkin!

2:N NUORI MIES

Niin minunkin!

JORMA

Sanat tiedätte, sävelen tunnette?

KAIKKI

Tiedämme, tunnemme!

JORMA

Niinpä soikoon pyhältä uhrivaaralta vielä viimeinen uhrivirtemme: *(JORMA nousee uhripaadelle, KARI ottaa Jormalta kanteleen ja säestää.)*

JORMA

Lähin kurja kulkemahan,
 Henki heikko heilumahan,
 Parempihin pääsemähän.
 Kulin päivän korpimaita,
 Ahomaita toisen astuin,
 Kolmannen keveitä maita,
 Vuorten harjoja vaelsin.
 Loin ma silmän luotehesen,
 Poikki maiden pohjosehen,
 Paistoi aurinko ahoilla,
 Vaaroilla iki-isoilla,
 Loisti linna, hohti huone,
 Lehdot kulta kuumottivat,
 Tiesin taivoksi Tapion,
 Asunnoksi autuaitten.

MUUT

Tiesin taivoksi Tapion,
 Asunnoksi autuaitten.

JORMA

Oli pihlaja pihalla,
 Tuvan eessä tuuhut tammi,
 Käki kukkui pihlajassa,
 Toinen tammessa helisti.
 Siin' on talo silloin tehty,
 Kun oli taivaskin taottu,
 Siell' on salo saalihinen,

Viljahinen vaaran rinne,
 Aina runsas riistakorpi,
 Erä tuomatta tulevi,
 Ajamatta antauvi!

MUUT

Erä tuomatta tulevi,
 Ajamatta antauvi!

JORMA

Siell' ei laske Luojan päivä,
 Alene ei aurinkoinen,
 Ain' on kesä kestävässä,
 Aina armahin juhannus,
 Lakastu ei lehti puusta,
 Kummut kukkivat iäti,
 Eik' ole huolta huomisesta,
 Ei suruja syömmen alla,
 Ilo mielessä asuvi,
 Tyyni riemu rinnassamme,
 Taaton suurilla saloilla,
 Asunnoilla autuaitten.

MUUT

Taaton suurilla saloilla,
 Asunnoilla autuaitten!

Hinta 2 mk. 75 p.
